

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАУ БЕЛАРУСІ, КІРАЎНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР, МІНІСТЭРСТВА КІНЕМАТАГРАФІІ БССР І КАМІТЭТА ПА СПРАВАХ КУЛЬТУРНА-АСВЕТНЫХ УСТАНОВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР.

№ 32 (786)

Субота, 5 жніўня 1950 года

Цана 50 кап.

Нарада маладых пісьменнікаў— школа творчасці

8 жніўня ў стадыі нашай рэспублікі, Мінску адрываецца Усебеларуская нарада маладых пісьменнікаў. Гэта—трэцяя па ліку рэспубліканская нарада маладых літаратараў за пасляваенны час.

У нашай пісьменніцкай арганізацыі зрабілася добрай традыцыяй—штогод выкладаць у стадыі літаратурную моладзь, што жыве ў абласцях і раёнах рэспублікі, каб не толькі заслухоўваць творчыя справаздачы, але і дапамагаць здольным пачынаючым і маладым аўтарам у авалоданні майстэрствам, у іх далейшым росце. Творчая нарада—гэта спецыялізаваная школа, якая прывучае маладога літаратара крытычна ставіцца да кожнага свайго новага твору, заўважваць свае недахопы, школа, якая дае кірунак для далейшай работы.

Практыка правядзення рэспубліканскіх нарад паказала, што яны значна дапамагаюць росту літаратурнай моладзі. Каб пераканацца ў гэтым, варта прыгадаць толькі рост колькасці ўдзельнікаў. Калі на першай нарадзе прысутнічала 38 чалавек, на другой—43, дык на апошняю нараду выкаліна каля 70 маладых паэтаў, празаікаў, драматургаў і крытыкаў, якія друкуюцца не толькі ў абласцях, але і ў рэспубліканскіх газетах і часопісах. Тое, што імёны ўдзельнікаў нарад ужо часцей з'яўляюцца на старонках часопісаў «Полымя» і «Беларусь»—з'ява вельмі станоўчая і вартая ўсялякай падтрымкі і адабрэння.

Значную работу па выяўленню і выхаванню літаратурнай моладзі рэспублікі правяла за апошні час літаратурная кансультацыя пры Саюзе савецкіх пісьменнікаў БССР. Не гаворачы ўжо аб пастаянных адказах і раз'ясненнях дасяглым вершаў, апавяданняў, п'ес і г. д., работнікамі літкансультацыі падрыхтаваны два зборнікі твораў маладых і пачынаючых аўтараў. Апроч зборнікаў ужо вышаў з друку, другі—аддзены ў Дзяржаўнае выдавецтва БССР.

Пачала працаваць і камісія па рабоце з маладымі, якая доўгі час нямагла ўключыцца ў справу выхавання літаратурных кадраў. У мінулым годзе члены камісіі правялі тры нарады, на якіх заслухалі творчыя справаздачы Гродзенскага, Магілёўскага і Віцебскага літаб'яднанняў. За першую палову гэтага года праведзены дзве нарады: адна—у Гомелі, дзе была абмеркавана творчасць маладых пісьменнікаў вобласці, другая—у Мінску, на якой абмяркоўваліся літаратурныя творы студэнтаў універсітэта і пачынаючых аўтараў, выкладаных з перыяду ў Мінск. Вельмі добра і тое, што ў рабоце такіх нарад прымаюць удзел не толькі члены літаб'яднанняў, якія жывуць у абласных цэнтрах, але і тым таварышам, што жывуць і працуюць у раёнах.

Аднак, нашы поспехі маглі быць значна большымі, калі-б мы выкарысталі ўсе магчымасці для лепшага наладжвання творчай сувязі з літаратурнай моладдзю перыяду. Нельга пагадзіцца з такім

становішчам, што камісія па рабоце з маладымі не здала яшчэ дамагацца таго, каб кожны год пасылаць па ўсе літаратурныя аб'яднанні сваіх членаў для аказання творчай дапамогі маладым аўтарам. Перапіскай няма нельга замяніць жывога слова і кансультацыі, якую пачуе пачынаючы пісьменнік ад сталага майстра літаратуры. Члены камісіі па рабоце з маладымі павінны на працягу года побытваць ва ўсіх літаб'яднаннях і на месцы аказаць ім патрэбную творчую дапамогу.

Большай аператыўнасці патрабуе праца літаратурнай кансультацыі пры Саюзе савецкіх пісьменнікаў БССР, пры часопісах «Полымя», «Беларусь» і газеце «Літаратура і мастацтва». Нельга дапускаць такога становішча, калі дасланыя маладымі пачынаючымі пісьменнікамі творы падоўгу залежваюцца, калі асобным аўтарам даюцца трафарэтычныя, агульныя адказы, без канкрэтнага разгляду іх твораў.

Больш увагі творам пачынаючых і маладых аўтараў павінна аддаваць і Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Недазваляна, што зборнікі твораў удзельнікаў першай рэспубліканскай нарады, аддзены ў выдавецтва ў маі 1949 года, вышаў з друку толькі пяць, к часу адкрыцця трэцяй рэспубліканскай нарады.

Цяга моладзі да літаратурнай працы павялічваецца з кожным годам. У сувязі з гэтым узнікае пытанне аб неабходнасці арганізацыі літаратурнай вучобы з пачынаючымі аўтарамі. Наколькі ў рэспубліцы няма спецыяльнага маладзёжнага часопісу, гэтую работу павінны ўзяць на сябе часопісы «Полымя» і «Беларусь», а таксама газета «Літаратура і мастацтва». Часопісы і газета на сваіх старонках павінны сістэматычна друкаваць артыкулы па пытаннях тэорыі літаратуры, работы пісьменніка над вобразам, над кампазіцыяй і сюжэтам твора. У гэту работу неабходна ўключаць пісьменнікаў старэйшага пакалення, якія маюць багаты творчы вопыт.

Літаратурную вучобу варта арганізаваць і ў абласных літаб'яднаннях, прыцягнуўшы да гэтай справы выкладчыкаў літаратуры вышэйшых навучальных устаноў.

Мы павінны прыкласці ўсе свае намаганні, каб стварыць найлепшыя ўмовы для далейшага росту літаратурнай моладзі.

Усебеларуская нарада пісьменнікаў павінна стаць сапраўднай школай творчасці. Для гэтага неабходна ўзора арганізаваць работу творчых секцый. На іх пасаджаныя маладыя празаікі, паэты, крытыкі і драматургі павінны атрымалі не толькі кваліфікаваны разгляд іх твораў, але і патрэбную аўтарскую дапамогу. У гэты час кансультацыя і кіраўнікоў секцый патрэбна вылучыць найбольш вопытных літаратараў.

Узорнае правядзенне Усебеларускай нарады маладых пісьменнікаў—справа часці ўсёй пісьменніцкай арганізацыі.

Пятро ПРЫХОДЗЬКА

ГОЛАС МІЛЬЁНАЎ

Нас многа, нас тысячы тысяч, мільёны,
І голас наш чую сусветная шыр.
Стаяць пад адозваю нашы імёны
Шарангамі рот, што ахоўваюць мір.

Стаім мы адзіно, дружнай сям'ёю
За наша жыццё, за Радзіму сваю.
Мы мір падпісалі на мове герою,
На той, на якой прысягалі ў баню.

Мы самая ў свеце вялікая сіла,
Пад бурой выстайвалі ўжо не адной.
Гэй, хто для жылых там напав магільны,
Хто нам паграмае сусветнай вайной!

Мы плавім метал,
Мы — байцы, рудакопы,
Ізноў аднаўляем свае гарады,
Даю на палях зааралі аномы,
У стэпах ізноў пасадзілі сады.

Рэспубліка наша штодзень узрастае,
Хто хоча спыніць гоман пушчаў і рэн?
Мы, протыя людзі, вайны не жадаем,
Падпальшчынаў войнаў ганьбім навоц.

Каб светлым, вясёлым у кожнага дом
Буй,
Каб людзі працоўныя мірна жылі,
Каб сонца не гасла ад атамнай бомбы,—
Мы будзем змагацца за мір на зямлі.

Кіно ў барацьбе за мір

Студыя «Мосфільм» працуе над новымі кінокарцінамі на тэму барацьбы за мір, супроць падпальшчыкаў новай вайны.

Рэжысёр А. Роом будзе ставіць мастацкі фільм «Сумленне свету» па сцэнарыю драматурга Л. Шэйніна.

Тэма новага фільма—прагрэсіўная роля савецкай ідэалогіі, навуцы і творчай працы нашых вучоных, якія будуць камуністычнае грамадства. У фільме выкрываецца на рэакцыйнай ідэалістычнай філасофіі, паказваюцца трагедыя выдатнага буржуаз-

нага фізіка Рыкарда Берга, які, перажывіўшы апунтаства амерыканскага імперыялізма, пераходзіць у лагер прыхільнікаў міру і дэмакратыі.

Над кінофільмам «Надпальшчыкі вайны» працуе режысёр Л. Ариштам. Фільм апавядае аб германскім змагаўні Георгія Дзімітрава з нямецкім фашызмам—ворагам прагрэсіўнага чалавецтва ў часе лейтэнгскага працягу.

Сцэнарый напісаны па дакументах і станаграмах судовага працягу, якія былі знойдзены пасля разгрому Германіі.

Пад Стакгольмскай Адозвай аб абароне міру падпісалася 115 мільёнаў 275.940 савецкіх грамадзян

Ад Совецкага Камітэта абароны міру

Савецкі Камітэт абароны міру падвёў вынікі праводзімай у СССР кампаніі па збору подпісаў пад Стакгольмскай Адозвай Пастаяннага Камітэта Сусветнага кангрэса прыхільнікаў міру аб забароне атамнай зброі і аб аб'ядненні ваенным злучэнцам таго ўрада, які першы прымець гэтую зброю агрэсіі і масавага знішчэння людзей. У адпаведнасці з рашэннем Совецкага Камітэта абароны міру пад Стакгольмскай Адозвай маглі падпісвацца ўсе грамадзяне ад 16-гадовага ўзросту і старэй.

На падставе наступіўшых з месц справаздач Совецкі Камітэт абароны міру ўстанавіў, што збор подпісаў у краіне пад Адозвай аб абароне атамнай зброі завершан, за выключэннем некаторых аддаленых раёнаў, дзе гэтая кампанія ў бліжэйшы час будзе таксама закончана.

З пачатку кампаніі — з 30 чэрвеня па 1 жніўня — пад Адозвай Пастаяннага Камітэта Сусветнага кангрэса прыхільнікаў міру ўсяго падпісалася 115 мільёнаў 275.940 савецкіх грамадзян.

Вынікі кампаніі паказваюць, што ўсё дарослае насельніцтва Совецкага Саюза адзінадушна выказалася супраць вайны, за забарону атамнай зброі, за ўстанавленне міжнароднага кантролю за выкананнем гэтай забароны і за аб'ядненне ваенным злучэнцам таго ўрада, які першы прымець атамную зброю супраць якой-небудзь краіны.

Савецкія людзі, адзінадушна змацаваўшы сваімі подпісамі Стакгольмскую Адозву, прадэманстравалі ўсяму свету глыбокае міралоўства, непахісную волю да супрацоўніцтва з усімі народамі і ўнеслі новы ўклад у высокародную справу барацьбы супраць вайны, за ўмацаванне міру, за бяспеку народаў. Міжнародны арганізаваны фронт прыхільнікаў міру мае ў асобе савецкага народа верны і надзейны аплот.

На шматлікіх сходах і мітынгх працоўныя СССР заклікалі ганьбай іншаземных агрэсараў, якія вядуць разбойніцкую вайну супраць карэйскага народа і патрабуюць вываду замежных войск з Карэі.

Збор подпісаў у СССР пад Стакгольмскай Адозвай праходзіў у абстаноўцы магутнага палітычнага ўздому ў горадзе і вёсцы. Савецкі народ прадэманстравалі сваё поўнае і адзінадушнае адабрэнне мірнай сталінскай знешняй палітыцы Совецкага ўрада.

Вынікі кампаніі па збору подпісаў пад Адозвай Пастаяннага Камітэта Сусветнага кангрэса прыхільнікаў міру сведчаць аб тым, што народы Совецкага Саюза пад кіраўніцтвам свайго ўрада і надалей будуць ісці ў першых радах барацьбітоў супраць вайны, за ўмацаванне міру ва ўсім свеце.

На варце жыцця і міру

У той час, як імперыялісты ў буржуазных краінах крычаць аб атамнай бомбе і іншых сродках знішчэння, і калі яны на палях вайны ў Карэі забіваюць мірных жанчын і дзяцей, мне хочацца таварыць аб мірных справах, аб думках і помыслах савецкіх людзей.

Я жыву па адным з рабочых пасёлкаў стадыі Беларусі — Мінска. На нашым пасёлку зусім нядаўна з'явілася новая вуліца, якая названа Стаханавскай. Яе ўпрыгожвае новы светлы будынак школы-дэсацігодкі. Толькі глыбокай ноччу заціхае тут кіпучая дзейнасць. Днём усе тры паверхі школы напавна шумная вясёлая дзевятка. А вечарам пасля работы сюды спішаюцца юнакі і дзівачы-трактараводы. На гэты час адзінаццатая сярэдняя школа ператвараецца ў сёму вачэрнюю школу рабочай моладзі. Звыш 300 рабочых завода і трэста будаўніцтва прадаўжыць тут сваю вучобу.

Не так даўно ў дзесятым класе праводзілася пісьмовая работа па мове. Каля трынаціці кандыдатаў на атэстат сталася задумалася. Якую-ж тэму ўзяць для свайой пісьмовай работы? Далёка не ўсёроўна аб чым пісаць, перастаючы парог жыцця. Каменчык Канстанцін Акіноўчых па-

глядзеў у акно і пачаўшы непадалёку спены новага вучэбнага камбіната, які быў ў рыштунках. І ён чалавек ад станка, для чаго праца — неабходная ўмова жыцця, відаць, уявіў сабе на будаўнічай пляноўцы. Твар яго прасвятлеў, і ён задумалася.

— Чаму-ж вы не пішаце, Акіноўчых? — пачуўся голас настаўніка.

— Я напішу, — ніха адказаў ён, — ужо, бачыце, пішу.

І ён адразу-ж напісаў загаловак: «Савецкая моладзь у працы і барацьбе». Потым, падумаўшы крыху, дадаў энграф: «Толькі наперад, толькі на лінію агню, толькі праз цяжкасці да перамогі і нікуды іншай. Вось дзіві моладзі нашай краіны!»

Дзіві пудоўны, дзіві мужны, дзіві, які апавешчае нашымі правядырамі. А ўнізе дапісаў «Н. Астроўскі».

Адухвалася, што гэтыя словы малады каменчык узяў не выпадкова. Яны падагульняюць яго прайзданы шлях і з'яўляюцца дэвізам наступнага этапу яго жыцця.

Варта было зірнуць па залу, каб упэўніцца, што ўсе, хто сядзеў там, былі вельмі надобныя да Акіноўчых. Вось Віктар Мардыкін. Нягледзячы на

маладыя гады, ён выдатны ляхальчык, выконвае шутары і больш норм за змену. Анатоль Кароль — токар. За піль месяц ён выканаў гадавую норму. Уладзімір Лаўноў — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, дыяер электрык. Бухгалтар Ніна Трусевіч і іншыя... Усе яны маюць каштоўныя спецыяльнасці, а таксама высокі заробтак. Але яны — савецкія людзі, будаўнікі камуністычнага грамадства. Яны не могуць спыніцца на дасягнутым. Будаўніку камунізма — неабходны веды. І, не пшадуючы сіла, наша моладзь набывае іх. У свайой кантрольнай рабоце Ніна Трусевіч напісала: «З кожным днём мы набліжаемся да нашай мэты—камунізма. Каб скараціць гэты шлях, неабходны вялікія веды».

У гэтых словах выказаны глыбокія пануцы савецкай моладзі. Вучыцца, каб лепш працаваць. Вучыцца пераадоўваць цяжкасці. Вучыцца, каб будаваць камунізм.

Вось таму нашы маладыя рабочыя ўме-ла спалучаюць стаханавскую прапу я станка з выдатнай вучобай у вачэрняй школе. Але і на гэтым іх жаданні не спыняюцца. Валентына Краснова і яе сяброўка жадаюць прадаўжаць вучобу на вачэрнім

аддзяленні літаратурнага факультэта педінстытута. Віктар Мардыкін залічаны на хіміфак універсітэта. Другія жадаюць стаць інжынерамі-будаўнікамі.

— Будзем будаваць тэатры, палаты культуры, — гавораць яны.

Многія юнакі — А. Варанаў, А. Мінскі, Е. Пудзевіч і другія прышлі на завод з рамесніцкіх вучылішч Віцебска, Гомеля, Магілёва, Гродна. Дыяер усе яны таксама вучацца, закончылі сёмы клас.

— Куды дыяер думаеце, сябры? — пытае выкладчык.

— У мяне думка інжынерам-электрыкам стаць, — адказвае першым плячэты рослы юнак. — Так што восенню буду ішо-но у вас вучыцца...

Другія марыць быць тэхнолагамі канструктарамі, будаўнікамі. Пляны іх разлічаны далёка наперад. І кожны з іх упэўнены, што мары поўнасцю ажыццявіцца. Савецкі народ пвёра стаіць на варце жыцця і міру. Адзінае яго жаданне—мірна жыць і працаваць у імя светлай будучыні чалавецтва.

Д. ГРАБЕННІКАУ,

Мінск, трактарны завод.

Дваццаць васьмью том Твораў В. І. Леніна

Вышаў у свет дваццаць васьмью том чацвертага выдання Твораў В. І. Леніна, падрыхтаваны да друку Інстытутам Маркса — Энгельса — Леніна пры ЦК ВКП(б).

У дваццаць васьмью том уваходзяць Творы В. І. Леніна, напісаныя ім з 29 ліпеня 1918 года да пачатку сакавіка 1919 года, у першы перыяд грамадзянскай вайны і замежнай ваеннай інтэрвенцыі.

У тэме друкуецца класічная работа В. І. Леніна — кніга «Пролетарская рэвалюцыя і рэнегат Каўдзіс». У гэтым творы Ленін развівае вучэнае аб Савецкай дзяржаве, дае аналіз сутнасці савецкай дэмакратыі як вышэйшага тыпу дэмакратыі пры класавым грамадстве, ускрывае карэнную прылегаласць савецкай і буржуазнай дэмакратыі і выкрывае апартунны і лаякства Каўдзіска і іншых правадзроў ІІ Інтэрнацыянала перад імперыялістамі. Характарыстыку савецкай дэмакратыі і крытыку буржуазнай дэмакратыі Ленін дае таксама ў радзе іншых твораў, публікуемых у тэме: «Аб «дэмакратыі» і дыктатуры», «Пісьмо да амерыканскіх рабочых», «Пісьмо да рабочых Еўропы і Амерыкі», «Заваяванне і запісанне», а таксама ў тэзісах і выступленнях, прысвечаных заснаванню ІІІ Камуністычнага Інтэрнацыянала.

Большую частку зместу тома складаюць даклады і прамовы Леніна на рабочых сходах, на з'ездах Савецкаў, прафесіянальных саюзаў, пасаджанаў Усерасійскага Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта, Ма-

скаўскай гарадской канфярэнцыі РКП(б) і іншых арганізацый.

Цэнтральным пытаннем гэтых выступленняў, якія адлюстроўваюць дзейнасць Леніна як правадыра партыі і кіраўніка Савецкай дзяржавы, з'яўляецца арганізацыя абароны сацыялістычнай аічынны і ўсеабавай дапамогі Чырвонай Арміі, задача ўмацавання яе тылу.

Рад твораў прысвечаны пытанню развіцця сацыялістычнай рэвалюцыі ў вёсцы і адносіх да сярэдняга сялянства. Сюды адносіцца: «Пісьмо да елецкіх рабочых», зварот «Таварышы-рабочыя! ідем у апошні, рашучы бой!», прамова аб гадавіне Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі на VI Усерасійскім налізвычым з'ездзе Савецкаў 6 лістапада 1918 года, прамова да дэлегатаў камітэтаў беднаты Маскоўскай вобласці 8 лістапада 1918 года і на I Усерасійскім з'ездзе замежных аддзелаў камітэтаў беднаты і камун 11 снежня 1918 года.

У вядомым артыкуле «Каштоўныя прызначні Шпірмана Сарокіна» Ленін выступае догун пагаднення, саюза з сярэднім сялянствам, папверджаны затым VIII з'ездам партыі.

У прамове аб гадавіне Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі на VI Усерасійскім налізвычым з'ездзе Савецкаў 6 лістапада 1918 года, у дакладе аб адносінах пролетарыята да дробнабуржуазнай дэмакратыі на сходах партыйных работнікаў Масквы 27 лістапада 1918 года і ў іншых творах Ленін абгрунтоўвае адносіны рэвалюцыянага пролетарыята да

най краіны і будаўніцтвам Савецкай дзяржавы.

Пытаннем абароны сацыялістычнай аічынны прысвечаны: «Прывітанне Чырвонай Арміі з прычыны ўзяцця Казані», «Пісьмо чырвоноармейцам, якія ўдзельнічалі ва ўзяцці Казані», тэлеграмы В. В. Куйбышаў і курсам каманднага складу ў Петраградзе.

У «Праекце тэлеграмы ўсім Соўдапам аб саюзе рабочых і сялян» і ў прамове на Маскоўскім губерньскім з'ездзе Савецкаў, камітэтаў беднаты і раённых камітэтаў РКП(б) 8 снежня 1918 года Ленін дае дырэктыву аб умацаванні саюза паміж рабочымі класам і сялянствам.

У дакументах: «Аб прыёме ў вышэйшыя навучальныя ўстановы РСФСР. Праект паставоны Савета Народных Камісарыяў», «Праект паставоны аб выкарыстанні дзяржаўнага кантролю», «Прамова на ІІ нарадзе загадчыкаў пазашкольных паддзелаў губерньскіх аддзелаў народнай асветы 24 студзеня 1919 г.» і ў пісьме «У Народны камісарыят асветы» па пытанню аб паставоны бібліятэчнай справы—адлюстравана дзейнасць В. І. Леніна ў галіне савецкага і культурнага будаўніцтва.

У том упершыню ўключваюцца таксама «Тэлеграма ўсім Соўдапам, усім, усім» у сувязі з пачаткам рэвалюцыі ў Германіі, праект тэзісаў «Аб задачах профсаюзаў», праект рэзалюцыі ВЦК «Аб акрыцыі меншавіцкай газеты, якая падрывала абарону краіны» і «Праект радытэлеграмы Народнага камітэра замежных супраў».

АДКАЗ ТАВАРЫШАМ

Таварышу САНЖЭВУ

Паважаны таварыш Санжэў!

Адказваю на Ваш ліст з вялікім спаўненням, так як толькі ўчора перадаў мне Ваш ліст з апарата ЦК.

Вы безумоўна правільна тлумачыце мае пазіцыі ў пытанні аб дыялектах.

«Класавыя» дыялекты, якія правільней было б назваць жаргонімі, абслугоўваюць не народныя масы, а вузкую сацыяльную верхушку. Да таго-ж яны не маюць сваёй уласнай граматычнай будовы і асноўнага

1950 г. 11 ліпеня.

слоўнікавага фонда. З гэтай прычыны яны ніяк не могуць развіцца ў самастойныя мовы.

Дыялекты мясцовыя («стыратырыяльны»), наадварот, абслугоўваюць народныя масы і маюць свой граматычны лад і асноўны слоўнікавы фонд. З гэтай прычыны некаторыя мясцовыя дыялекты ў працэсе ўтварэння нацыянальнай мовы ў аснову нацыянальнага слоўніка і развіцця ў самастойныя нацыянальныя мовы. Так

было, напрыклад, з курска-арлоўскім дыялектам (курска-арлоўская мова) рускай мовы, які лёг у аснову рускай нацыянальнай мовы. Тое самае трэба сказаць аб палтаўска-кіеўскім дыялекце Украінскай мовы, які лёг у аснову украінскай нацыянальнай мовы. Што датычыцца астатніх дыялектаў такіх моў, то яны губляюць сваю самабытнасць, уліваючы ў гэтыя мовы і знікаюць у іх.

Бываюць і адваротныя працэсы, калі

адзіная мова народнасці, не стаўшай яшчэ нацыяй у сілу адустанасці неабходных акадэмічных умоў развіцця, пераходзіць у выніку дзяржаўнага распаду гэтай народнасці, а мясцовыя дыялекты, не паспеўшы яшчэ перамаляцца ў адзіную мову, — ажываюць і даюць пачатак утварэнню асобных самастойных моў. Магчыма, што так імяна абстаяла справа, напрыклад, з адзінай мангольскай мовай.

І. СТАЛІН

Таварышам Д. БЕЛКІНУ і С. ФУРЭРУ

Вашы лісты атрымаў.

Ваша памылка заключаецца ў тым, што вы збылілі даве розныя рэчы і памынілі прадаць, разглядаючы ў маім адказе т. Крапанінінікавай, другіх прадметам.

1. Я крытыкую ў гэтым адказе Н. Я. Мара, які, гаворачы аб мове (гукавой) і мысленні, адрывае мову ад мыслення і ўпадае такім чынам у ідэалізм. Стала быць, гутарка ідзе ў маім адказе аб нармальных людзях, якія валодаюць мовай. Я сцвярджаю пры гэтым, што думкі могуць узнікнуць у такіх людзей толькі на базе моўнага матэрыялу, што аголеныя думкі, не звязаныя з моўным матэрыялам, не існуюць у людзей, якія валодаюць мовай.

Замест таго, каб прыняць ці адхіліць гэтыя палажэнне, вы падстаўляеце анамальных, бязмоўных людзей, глуханаемых, у якіх няма моў і думкі якіх, вядома, не могуць узнікнуць на базе моўнага матэрыялу. Як бачыце, гэта зусім іншая тема, якую я не закранаў і не мог закрануць, бо мованазуства займаецца нармальнымі

22 ліпеня 1950 г.

людзьмі, якія валодаюць мовай, а не анамальнымі, глуханаемых, якія не маюць мовай.

Вы падмянілі абмяроўваемую тэму другой тэмай, якая не абмяроўвалася.

2. З ліста тав. Белкіна бачна, што ён ставіць на адну дошку «мову слоў» (гукавую мову) і «мову гэтаў» (па Н. Я. Мару «ручная» мова). Ён думае, як і даць, што мова гэтаў і мова слоў роўназначныя, што адзін час чалавечы грамадства не мела мовы слоў, што «ручная» мова замяніла тым мову слоў, якая з'явілася потым.

Але калі спраўдзі так думае т. Белкін, то ён дапускае сур'ёзную памылку. Гукавая мова і мова слоў была заўсёды адзінай мовай чалавечы грамадства, зольна служыць поўнацэнным сродкам зносін людзей. Гісторыя не ведае ніводнага чалавечы грамадства, будзь яно самае адстадае, якое не мела-б сваёй гукавой мовы. Этнаграфія не ведае ніводнага адстадага народа, будзь ён такім-жа ці яшчэ больш першабытным, чым, скажам, аўстралійцы

ці вогняземельцы мінулага стагоддзя, які не меў-бы сваёй гукавой мовы. Гукавая мова ў гісторыі чалавечы з'яўляецца адной з тых сіл, якія дапамагалі людзям вылучыцца з жывёльнага свету, аб'яднацца ў грамадства, развіць сваё мысленне, арганізаваць грамадскую вытворчасць, весці паспяховую барацьбу з сіламі прыроды і дайсці да таго прагрэса, які мы маем у сучасны момант.

У гэтых адносінах значэнне так званай мовы гэтаў з прычыны не крайняй беднасці і абмежаванасці—лічэзнае. Гэта, уласна, не мова, і нават не суратат мовы, зольны так ці інакш замяніць гукавую мову, а дапаможны сродак з крайняе абмежаванымі сродкамі, якім карыстаецца іны раз чалавек для падкрэслівання тых ці іншых момантаў у яго мове. Мову гэтаў таксама нельга прыраўноўваць да гукавой мовы, як нельга прыраўноўваць першабытную драўляную матыгу да сучаснага гусянічнага трактара з вышкарпусным плугам і радай трактарнай сямкай.

3. Як бачна, вы цікавіцеся перш за

ўсё глуханаемых, а потым ужо—праблемамі мованазуства. Бачна, гэтая імяна акадэмічнасць і прымуся вае зварнуцца да мяне з радам пытанняў. Што-ж, калі вы настойваеце, я не супроць задавоўваць вашу просьбу. І так, як абстаіць справа з глуханаемых? Ці працуе ў іх мысленне, ці ўзнікаюць думкі? Так, працуе ў іх мысленне, узнікаюць думкі. Ясна, што пачаць глуханаемых пазбаўлены мовы, іх думкі не могуць узнікаць на базе моўнага матэрыялу. Ці не азначае гэта, што думкі глуханаемых з'яўляюцца аголенымі, не звязанымі з «нормай прыроды» (выраз Н. Я. Мара)? Не, не азначае. Думкі глуханаемых узнікаюць і могуць існаваць толькі на базе тых вобразаў, успрыняццяў, уяўленняў, якія складаюцца ў іх у быту аб прадметах знешняга свету і іх адносінах паміж сабой і іншымі людзьмі, асярэння, смаку, абаяння. Па-за гэтыя вобразаў, успрыняццяў, уяўленняў думка пустая, пазбаўленая якога-б там ні было зместу, г. зн. яна не існуе.

І. СТАЛІН

Таварышу А. ХОЛАПАВУ

Ваш ліст атрымаў.

Спазіўшы крыху з адказам з прычыны перагруканасці працай.

Ваш ліст маўкліва вынікае з двух меркаванняў: з меркавання аб тым, што дапушчальна цытаваць твор таго ці іншага аўтара ў адрыве ад таго гістарычнага перыяда, аб якім трактуюць цытата, і падругое, з таго меркавання, што тыя ці іншыя вывады і формулы марксізма, атрыманы ў выніку вывучэння аднаго з перыядаў гістарычнага развіцця, з'яўляюцца правільнымі для ўсіх перыядаў развіцця і таму павінны застацца нязменнымі.

Павінен сказаць, што абодва гэтыя меркаванні глыбока памылковыя.

Некалькі прыкладаў.

1. У саракавых гадах мінулага стагоддзя, калі не было яшчэ мананалістычнага капіталізма, калі капіталізм развіваўся больш ці менш плаўна на ўзыходзячай лініі, распаўсюджваючыся на новыя зямлі не занятыя ім тэрыторыі, а закон нераўнамернасці развіцця не мог яшчэ дзейнічаць з поўнай сілай.—Маркс і Энгельс прышлі да вываду, што сацыялістычнае рэвалюцыя не можа перамагчы ў адной або некалькі краінах, што яна непрыемна да таго выпадку, калі сацыялізм перамагчы ў адной, асобна ўзятай краіне, а ва ўсіх іншых краінах пануе капіталізм, краіна пераможы рэвалюцыі павінна не паслабляць, а ўсямерна ўзмацняць сваю дзяржаву, органы дзяржавы, органы разведкі, армію, калі гэтая краіна не хоча быць разгромленай капіталістычным акружэннем. Рускія марксісты прышлі да вываду, што формула Энгельса мае на ўвазе перамогу сацыялізма ва ўсіх краінах або ў большасці краінаў, што яна непрыемна да таго выпадку, калі сацыялізм перамагчы ў адной, асобна ўзятай краіне, а ва ўсіх іншых краінах пануе капіталізм.

Як вядома, мы маем тут дзве розныя формулы па пытанню аб асе сацыялістычнай дзяржавы, якія выключаюць адна другую.

Начотчыкі і талмудысты могуць сказаць, што гэты акадэмічнасць стварэе невыноснае становішча, што трэба адну з формул адкінуць, як безумоўна памылковую, а другую, як безумоўна правільную,—распаўсюдзіць на ўсе перыяды развіцця сацыялістычнай дзяржавы. Але марксісты не могуць не ведаць, што начотчыкі і талмудысты памыляюцца, бо абодва гэтыя формулы правільныя, але не абсалютныя, а кожная для свайго часу: формула сацыялізму—для перыяда пераможы сацыялізма ў адной ці некалькі краінах, а формула Энгельса— для таго перыяда, калі паслядоўна перамога сацыялізма ў асобных краінах прывядзе да пераможы сацыялізма ў большасці краінаў і калі стварацца такім чынам, неабходныя ўмовы для прымянення формулы Энгельса.

Колькасць такіх прыкладаў можна было-б павялічыць.

Тое-ж самае трэба сказаць аб двух розных формулах па пытанню аб мове, якія ўзяты з розных твораў Сталіна і прыведзеных т. Холапавым у яго пісьме. Тав. Холапаў спасылся на твор Сталіна «Адносна марксізма ў мованазустве», дзе робіцца вывад, што ў выніку скрываўвання, скажам, двух моў, адна з моў звычайна выходзіць пераможы, а другая адмірае, што, такім чынам, скрываўванне дае не акуюсьці новую, трэцюю мову, а захоўвае адну з моў. Далей ён спасылся на другі вывад, узяты з дакладна Сталіна на XVI з'ездзе ВКП(б), дзе гаворыцца, што ў перыяд пераможы сацыялізма ў сусветным маштабе, калі сацыялізм умацуецца і ўвоўдзе ў быт, напярэдняныя мовы няўхільна павінны адзіна ў

28 ліпеня 1950 года.

га капіталізма, а вывад Леніна—для перыяда мананалістычнага капіталізма.

2. Энгельс у сваім «Анты-Дзюрынг» гаворыць, што пасля пераможы сацыялістычнай рэвалюцыі дзяржава павінна адміраць. На гэтай падставе пасля пераможы сацыялістычнай рэвалюцыі ў нашай краіне начотчыкі і талмудысты з нашай партыі сталі патрабаваць, каб партыя прыняла меры да хутчэйшага адмірання нашай дзяржавы, да роспуску дзяржаўных органаў, да адмаўлення ад пастаяннай арміі.

Адносна марксізма, на падставе вывучэння сусветнай абстаноўкі ў наш час, прышлі да вываду, што пры наяўнасці капіталістычнага акружэння, калі перамога сацыялістычнай рэвалюцыі мае месца толькі ў адной краіне, а ва ўсіх іншых краінах пануе капіталізм, краіна пераможы рэвалюцыі павінна не паслабляць, а ўсямерна ўзмацняць сваю дзяржаву, органы дзяржавы, органы разведкі, армію, калі гэтая краіна не хоча быць разгромленай капіталістычным акружэннем. Рускія марксісты прышлі да вываду, што формула Энгельса мае на ўвазе перамогу сацыялізма ва ўсіх краінах або ў большасці краінаў, што яна непрыемна да таго выпадку, калі сацыялізм перамагчы ў адной, асобна ўзятай краіне, а ва ўсіх іншых краінах пануе капіталізм.

Як вядома, мы маем тут дзве розныя формулы па пытанню аб асе сацыялістычнай дзяржавы, якія выключаюць адна другую.

Начотчыкі і талмудысты могуць сказаць, што гэты акадэмічнасць стварэе невыноснае становішча, што трэба адну з формул адкінуць, як безумоўна памылковую, а другую, як безумоўна правільную,—распаўсюдзіць на ўсе перыяды развіцця сацыялістычнай дзяржавы. Але марксісты не могуць не ведаць, што начотчыкі і талмудысты памыляюцца, бо абодва гэтыя формулы правільныя, але не абсалютныя, а кожная для свайго часу: формула сацыялізму—для перыяда пераможы сацыялізма ў адной ці некалькі краінах, а формула Энгельса— для таго перыяда, калі паслядоўна перамога сацыялізма ў асобных краінах прывядзе да пераможы сацыялізма ў большасці краінаў і калі стварацца такім чынам, неабходныя ўмовы для прымянення формулы Энгельса.

Колькасць такіх прыкладаў можна было-б павялічыць.

Тое-ж самае трэба сказаць аб двух розных формулах па пытанню аб мове, якія ўзяты з розных твораў Сталіна і прыведзеных т. Холапавым у яго пісьме.

Тав. Холапаў спасылся на твор Сталіна «Адносна марксізма ў мованазустве», дзе робіцца вывад, што ў выніку скрываўвання, скажам, двух моў, адна з моў звычайна выходзіць пераможы, а другая адмірае, што, такім чынам, скрываўванне дае не акуюсьці новую, трэцюю мову, а захоўвае адну з моў. Далей ён спасылся на другі вывад, узяты з дакладна Сталіна на XVI з'ездзе ВКП(б), дзе гаворыцца, што ў перыяд пераможы сацыялізма ў сусветным маштабе, калі сацыялізм умацуецца і ўвоўдзе ў быт, напярэдняныя мовы няўхільна павінны адзіна ў

адну агульную мову, якая, зразумела, не будзе ні вялікарускай, ні нямецкай, а чымсьці новым. Супастаўшы гэтыя дзве формулы і бачачы, што яны не толькі не супадаюць адна з другой, а выключаюць адна другую, т. Холапаў прыходзіць у адчай: «З артыкула Вашага, піша ён у пісьме, я зразумеў, што ад скрываўвання моў ні к о л і не можа атрымацца новая якасці мова, а да артыкула пярэда быў перакананы, згодна Вашага выступлення на XVI з'ездзе ВКП(б), што пры к о м у н і з м е мовы зліюцца ў адну агульную».

Вядома, што т. Холапаў, адкрыўшы супярэчнасць паміж гэтымі двума формуламі і глыбока верачы, што супярэчнасць павінна быць ліквідавана, лічыць патрэбным пазбавіцца ад адной з формул, як няправільнай, і зацвярджае за другую формулу, як правільную для ўсіх часоў і краінаў, але за якую імяна формула зацвярджае, «ён не ведае. Атрымаўшы да нешта накітават безумоўнага становішча. Тав. Холапаў і не здагадваецца, што абодва формулы могуць быць правільнымі,—кожная для свайго часу.

Так бымае заўсёды з начотчыкамі і талмудыстамі, якія не ўважваючы ў сутнасць справы і пытуячы фармальна, безадносна да тых гістарычных умоў, аб якіх трактуюць цытаты, наземна трапляюць у безумоўнае становішча.

А між тым, калі разабрацца ў пытанні па сутнасці, няма ніякіх падстаў для безумоўнага становішча. Справа ў тым, што брашура Сталіна «Адносна марксізма ў мованазустве» і выступленне Сталіна на XVI з'ездзе партыі маюць на ўвазе дзве зусім розныя эпохі, у выніку чаго і формулы атрымаваюцца розныя.

Формула Сталіна ў яго брашуры, у частцы, якая датычыцца скрываўвання моў, мае на ўвазе эпоху да пераможы сацыялізма ў сусветным маштабе, калі эксплуатацыйскія класы з'яўляюцца пануючай сілай у свеце, калі нацыянальны і каланіяльны прыгнёт застаецца ў сіле, калі нацыянальная адасобленасць і ўзаемнае недавер'е нацыянальных асобнаў дзяржаўных аддзяленняў, калі няма яшчэ напярэдняга раўнапраўя, калі скрываўванне моў адбываецца ў парадку барацьбы за панаванне адной з моў, калі няма яшчэ ўмоў для мірнага і дружэстнага супрацоўніцтва нацыяў і моў, калі на чарзе стаіць не супрацоўніцтва і ўзаемнае ўзабаганне моў, а асіміляцыя адных і перамога другіх моў. Зразумела, што ў такіх умовах могуць быць толькі пераможы і пераможыныя мовы. Імяна гэтыя ўмовы мае на ўвазе формула Сталіна, калі яна гаворыць, што скрываўванне, скажам, двух моў дае ў выніку не ўтварэнне новай мовы, а перамогу адной з моў і паражэнне другой.

Што-ж датычыцца другой формулы Сталіна, узятай з выступлення на XVI з'ездзе партыі, у частцы, якая датычыцца зліцця моў у адну агульную мову, то тут маецца на ўвазе другая эпоха, а імяна—эпоха пасля пераможы сацыялізма ў сусветным маштабе, калі сусветнага імперыялізма не будзе ўжо ў няўнасці, эксплуатацыйскія класы будуць прыгнёты, напярэдняны і каланіяльны прыгнёт будзе ліквідаваны, нацыянальная

адасобленасць і ўзаемнае недавер'е нацыяў будуць заменены ўзаемным давер'ем і абліжэннем нацыяў, нацыянальнае раўнапраўе будзе ператворана ў жыццё, палітыка падаўлення і асіміляцыі моў будзе ліквідавана, супрацоўніцтва нацыяў будзе наладжана, а нацыянальныя мовы будуць мець магчымасць свабодна ўзабагань адна адну ў парадку супрацоўніцтва. Зразумела, што ў гэтых умовах не можа быць і размовы аб падаўленні і паражэнні адных і пераможы другіх моў. Тут мы будзем мець справу не з двума мовамі, а з аднаю пераможы паражэння, а другая выходзіць з барацьбы пераможы, а з сотнямі напярэдняных моў, з якіх у выніку працяглага эканамічнага, палітычнага і культурнага супрацоўніцтва нацыяў будуць вызаліцца спачатку найбольш узабаганя адзіныя запальныя мовы, а потым запальныя мовы сальдуюць ў адну агульную міжнародную мову, якая, зразумела, не будзе ні нямецкай, ні рускай, ні англійскай, а новай мовай, убаўраўнай у сабе лепшыя элементы нацыянальнай і запальных моў.

Адсюль, дзве розныя формулы адпавядаюць двум розным эпохам развіцця грамадства, і імяна таму, што яны адпавядаюць ім, абодва формулы правільныя,—кожная для свайго эпохі.

Трабаваць, каб гэтыя формулы не знаходзіліся ў супярэчнасці адна з адной, каб яны не выключалі адна адна,—таксама недарэчна, як было-б недарэчна патрабаваць, каб эпоха панавання капіталізма не знаходзілася ў супярэчнасці з эпохай панавання сацыялізма, каб сацыялізм і капіталізм не выключалі адна аднаго.

Начотчыкі і талмудысты разглядаюць марксізм, асобныя вывады і формулы марксізма, як сабраныя дагматы, якія «ніколі» не змяняюцца, нягледзячы на змену ўмоў развіцця грамадства. Яны думаюць, што калі яны вывучаць напаміны гэтыя вывады і формулы і пачынаюць іх цытаваць так і гэтак, то яны здолеюць вырашаць любыя пытанні, у разліку, што заучаныя вывады і формулы сапраўды ім для ўсіх часоў і краінаў, для ўсіх выпадкаў жыцця. Але так могуць думаць толькі такія людзі, якія бачаць букву марксізма, але не бачаць яго сутнасці, заучваюць тэксты вывадаў і формул марксізма, але не разумеюць іх зместу.

Марксізм ёсць навука аб законах развіцця прыроды і грамадства, навука аб рэвалюцыі прыгнёчэння і эксплуатацыі мас, навука аб пераможы сацыялізма ва ўсіх краінах, навука аб будаўніцтве камуністычнага грамадства. Марксізм, як навука, не можа стаць на адным месцы,—ён развіваецца і ўдасканальваецца. У сваім развіцці марксізм не можа не ўзабаганьца новымі вользамі, новымі ведамі,—значыць, асобныя яго формулы і вывады не могуць не змяняцца з цягам часу, не могуць не замяніцца новымі формуламі і вывадамі, адпавядаючымі новым гістарычным задачам. Марксізм не прызнае нязменных вывадаў і формул, абавязковых для ўсіх эпох і перыядаў. Марксізм з'яўляецца ворагам усякага дагматызма.

І. СТАЛІН

Працаваць па-новому

З часу IV пленума Саюза савецкіх кампазітараў СССР, на якім суровай крытыцы была падвергнута дзейнасць Беларускай кампазітарскай арганізацыі, прайшоў два месяцы. Што-ж зроблена за гэты перыяд?

У матах ўзмацнення сувязі Беларускай кампазітараў з працоўнымі Саюз савецкіх кампазітараў сумесна з калектывам сімфанічнага аркестра Беларускай Дзяржаўнай філармоніі арганізаваў 12 ліпеня творчую справядзучу Беларускай кампазітараў перад рабочымі аўтазавада. У часе абедзенага перапынку ў цэху быў даданы канцэрт-лекцыя з насьняльным словам аб сімфанічных і вакальных творах Беларускай савецкай кампазітараў—Аладава, Лукаса, Алоўнікава, Палонскага, Пукета, Саклоўскага, Цікоцкага і Чуркіна. Апрача сімфанічнага аркестра ў паказе ўдзельнічалі вакальны квартэт і салісты-спевачы. Канцэрт прайшоў з вялікім поспехам. У далейшым намерана праводзіць такія канцэрты для рабочыкаў буйнейшых новабудуляў Беларусі непасрэдна ў цэхах рэгулярна, не радзей аднаго разу ў месяц.

Важнай формай сувязі кампазітараў з масамі працоўных з'яўляецца таксама работа з калектывамі мастацкай самадзейнасці. Праўленне Саюза на дагаворанасці з рэспубліканскім Домам народнай творчасці накіравала рад кампазітараў і музыкантаў у вобласці для аказання канкрэтнай дапамогі гурткам мастацкай самадзейнасці на месцах і для запуску сучаснай народна-песеннай творчасці. Так, кампазітар Р. Пукет выязджаў па заданню Саюза ў Бабруйск, кампазітар М. Аладаў і музыкантаў Б. Смольскі — у Маладэчанскую і Гродзенскую вобласці. Б. Смольскі едзе ў Матілеў збіраць матэрыялы для манатрафіі аб старэйшым Беларускай кампазітары М. М. Чуркіне. У часе пачада кампазітараў п'яўлена шмат твораў асабных маладых кампазітараў—удзельнікаў музycznaй самадзейнасці. Ужо ўстаноўлена творчая сувязь і наладжана сістэматычная кансультацыя для маладых кампазітараў тт. Радаліцкага (Гродна), Галавасіцкага (Баранавічы), Ларкова (Палеская вобласць), Багатырава (Бабруйск) і іншых. У бліжэйшы час Беларускай Камітэт радыё-інфармацыі арганізоўвае радыёканцэрт—паказ творчасці пачынаючых кампазітараў. Гэта будзе мець вялікае значэнне для папаўнення Саюза кампазітарскімі кадрамі з мастацкай самадзейнасці. У жыцці—верані намерыны выезды кампазітараў Я. Цікоцкага — у Гродзенскую і Бабруйскую вобласці для запуску песень і работы з харавымі калектывамі. Д. Камініскага—у Пінскую вобласць, У. Алоўнікава—у Кошэль для стварэння рэпертуара і аказання дапамогі мясцовым квартэтам дуароў. Музыкантаў Л. Мухаранскага па заданню Акадэміі навук БССР і Саюза кампазітараў выязджае ў экспедыцыю для запуску сучаснай Беларускай народнай песеннай творчасці. Усе астатнія кампазітары і музыканты таксама прымаюць работу да асобных калектываў мастацкай самадзейнасці рэспублікі, дзе яны надаюць кансультацыі, гутаркі, працягваюць лекцыі для кіраўнікоў гурткоў мастацкай самадзейнасці. Саюз савецкіх кампазітараў БССР звязаны таксама, хоць яшчэ і недаставае, з мастацкай самадзейнасцю Савецкай Арміі.

І. СТАЛІН

Для паладжвання арганізацыйнай работы перамераваны абавязкі членаў праўлення. Кожны член праўлення адказвае за пэўны дараўныя яму ўчастак работы: намеснік старшыні ССР БССР М. Аладаў ведае пытанні творчасці, і, у прыватнасці, творчасцю пачынаючых кампазітараў. Р. Пукет — работай з мастацкай самадзейнасцю, У. Алоўнікаў—кансультацый маладых кампазітараў. Д. Камініскага—камісіяй масавых жапраў, якая аб'ядноўвае пытанні стварэння харавых і сольных песенных твораў.

Праўленне Саюза перагледзела і зацвердзіла новы творчы план Саюза савецкіх кампазітараў БССР на 1950 год і план работы музыкантаў секцыі. На працягу чэрвеня—ліпеня былі праведзены тры творчыя сходы, на праслухоўванню і шырокім абмеркаванні новых твораў кампазітараў БССР. Сходы праходзілі ажыў-

лена і прыцягвалі доволі шырокае кола кампазітараў, музыкантаў, прадастаўляюць музычнай грамадскасці і друку. Асабліва шматлюдным быў сход, прысвечаны абмеркаванню новага будынка камернага тэатру кампазітара Д. Камініскага—сапаты для скрыпкі і фартэп'яна і яшчэ харавых апрацовак Беларускай народнай песень А. Багатырава для хора а'папала. Творы гэтыя атрымалі ў падлім станючую ацэнку. Сумесна з Беларускай філармоніяй быў праведзены ў парку культуры і адпачынку імя Горкага вялікі творчы вечар-справядзача М. Чуркіна, на якім была ўпершыню выканана новая другая сімфанія кампазітара. Канцэрт прыцягнуў шматлюдную аўдыторыю.

У творчым плане ССР БССР на 1950 год адведзена значнае месца стварэнню новых Беларускай оперы. Апрача зацвярдзена работы над операмі «Машка» Р. Пукета і «Андрэй Касцяня» М. Аладава, маюцца заўвагі на напісанне новых опер яшчэ ад чатырох кампазітараў.

А. Багатыроў працуе над операй па лямзе Якуба Коласа «Рыбакова хата»—аб уяднанні Беларускага народа ў адзіную сацыялістычную дзяржаву.

Оперу на тэму аб калектывізацыі ў заходніх абласцях БССР піша М. Чуркін па лібрэта Я. Рамавічова.

Кампазітар Д. Лукас атрымаў працягую творчую камандзіроўку для напісання оперы «Песня аб шчасці» па лібрэта М. Камініскага на тэму аб пасляваенным аднаўленні калгасаў БССР.

На тэму дружбы народаў СССР піша оперу Я. Цікоцкі па п'есе К. Губаравіча і І. Дорскага «Алазская даліна».

Неабходна аказаць усамерную дапамогу ў стварэнні оперы па аповесці Т. Хадкевіча «Васянянка». Лібрэта гэтай оперы зацвярдзе лінградскі паэт Усевалад Раждзественскі.

Кіраўніцтва па справах мастацтва і асабліва оперы тэатр павінны працягваць значна больш увагі да ажыццяўлення новых оперных пастановак.

Над новымі буйнымі сімфанічнымі творами пачынаюць працаваць кампазітары Р. Пукет—4-я сімфонія, А. Багатыроў—кантата «Беларусь Савецкая», Д. Лукас—вакальна-сімфанічная паэма паміж народнага паэта БССР Янкі Купалы на тэкст М. Камініскага, У. Алоўнікаў—сімфанічная паэма аб Канстанціне Заслонаве, Д. Камініскага—новы інструментальны канцэрт.

</

Да трэцяй Усебеларускай нарады маладых пісьменнікаў На шляху творчага росту

М. КЛІМОВІЧ

Маладыя пісьменнікі часцей за ўсё звяртаюцца да двух жапраў: да паэзіі і да драматычнай. Ім здаецца, што ў гэтых двух жапрах на долю саіх пісьменнікаў застаецца вельмі мала працы: унесці талкі і дыйны змест, ды больш-менш спіса і прыгожа ўкладзі яго ў словы. Вось чаму, на маю думку, абодва гэтыя жанры так нашыраны сярод пачынаючых пісьменнікаў. Мае тут, разумеюцца, сваё значэнне і параўнальна лёгкасць дэкадавання паэтычнага і драматычнага твору да чытача (з вершам можна выступаць перад аўдыторыяй, а п'есе — паставіць сіламі гуртка мастацкай самадзейнасці), а таксама і вялікі пошук на гэтых жанрах з боку чытача і глядача.

Само сабой разумела, што і лёгкасць асваення матэрыялу пры першых-жа спрабах маладых драматургаў вельмі часта аказваецца ілюзорнай, і абсалютна большасць іх або зусім адмоўляюцца ад літаратурных спроб, або пераходзяць да іншых жапраў. І толькі невялікая колькасць, так ці інакш звязаная з драматычнымі гурткамі ці тэатрамі, упарт працягвае працу, развіваючы сваё дараванне, вучыцца пераадоўваць цяжкасці гэтага жанру. І трэба сказаць, што ўсё гэта робіцца не без поспеху. Аб гэтым сведчаць п'есы маладых драматургаў, прынятых за апошнія часы ў Саюз савецкіх пісьменнікаў, а таксама абмеркаванне новых твораў таварышоў, якія не так даўно пачалі працаваць у гэтай галіне: т. т. Свірыдаў, Гатаўская, Някрасаў, Змачыніскі, Пашкевіч, Салаўёў, Сурыкаў, Дастанка і інш.

Характэрнай рысай маладой драматычнай з'яўляецца актуальнасць яе тэматыкі. Яна, як правіла, адгукаецца на самыя надзвычайныя пытанні: на сталінскі план барацьбы з сыхаванымі (Свірыдаў), на калектывізацыю (Гатаўская, Някрасаў, Пашкевіч), на мічурынскія метады працы (Змачыніскі), на міжнародныя тэмы (Сурыкаў), на наватарскія метады працы на прадпрыемстве (Малік), на пытанне барацьбы з адсталасцю і рудзінай (Дастанка). Пры гэтым заўважаецца, што большасць маладых драматургаў, якія па-сур'ёзнаму аднесліся да сваёй працы і робяць усё намаганні, каб авалодаць сваім жанрам, спрабуюць браць тэму не навархоўна, а паглыблена, паказваючы не толькі знешні ход падзей, а раскрыць новае ў характарах людзей, у абставінах іх жыцця і барацьбы. Чытаючы іх творы, мімаволі ўспамінаеш залатыя словы Максіма Горькага: «Пагодзіся з тым, што майстарства маладых пісьменнікаў яшчэ не высокае, але не будзем і паінажаць аперку яго... Ды і наогул, маладыя пісьменнікі вельмі і нават здзіўляюча даравіты. Калі-б яны вычліся гэтак-жа напружана, як таранліва пішуць, — іх дараванні развіваліся-б значна больш хутка і ярка» (М. Горкі «Аб літаратуры», зборнік «Выбраныя літаратурныя крытычныя артыкулы», Дзяржаўнае выдавецтва БССР, 1948 г., стар. 122).

Вельмі цікавай, напрыклад, з'яўляецца творчасць Людмілы Гатаўскай. Апроч

драматычнага ў яе ёсць і паэтычнае дараванне. Станоўчыя вобразы яе першых твораў: «Шчасце пераступае парог», «Кроў на ружах», драматычнай казкі «Восера ў лесе» асвоены цёплым лірызмам, светлай рамантычнай прыўзнятасцю. Малады драматург «глядзіць на свет вачамі маладзі», горача верыць у пераможна сцягла над змрокам, жыццям пад смерцю і ўкладзе гэтую веру ў свае вобразы. Людміла Гатаўская адчувае рамантыку рэвалюцыйнай барацьбы. Асабліва ёй удаюцца жаночыя і дзіцячыя вобразы, асвоены гэтай рамантыкай. Яна шчыльна прыгладжаецца да жыцця, да людзей, спрабуе філасофскі асэнсаваць падзеі, пра якія піша. Таму так эмацыянальна глыбока і пераканальна гучыць маналог жанчын, якія ўступілі ў калгас, адчула сілу новага жыцця:

«Ціха. Толькі перапёлка кліча: «ейнаць пойдзем», «спяць пойдзем»... Каго клічам, перапёлка? Мясё? Дык я-ж на варце, — не пайду... А моладзь не дакічацца: іш, заліваюцца—хлопцы і дзівачкі... А чаму іш не пець? Пеймае мінулае, наперадзе—светлы дзень... Гэта не тое, што мы колісь... Шчасце з імі яшчэ да парогу магло дайсці, а праз парог не пераступіць, у хату не зойдзе... Ганарыстае, як шляхец, шчасце было: дай яму ганак, ды выскокія дзверы, каб галаву згніць не трэба было... Тады яно яшчэ падумае, можа і зойдзе...»

Праўда, у першых творах маладога драматурга адчуваецца яшчэ прафесійная невыпеласць: аўтар часамі збіваецца на междраматичнасць, на дэкламацыю. Але станоўчыя якасці яе твораў: вострыя сітуацыі, моцны сюжэт, добрае веданне моў герояў, мяккая лірычнасць у абырсоў характараў і правільная ідэяная накіраванасць — паказваюць, што пры правільнай рабоце з ёю, пры актыўнай дапамозе ў яе творчасці, Гатаўская можа даць шмат цікавага і карыснага для беларускай драматычнай, асабліва для драматычнай так званых «малых форм», прызначанай для гуртоў мастацкай самадзейнасці. А гэта, як вядома, у беларускай драматычнай — самае слабое месца і важнасць такой драматычнай агульна прызначана.

Наогул трэба сказаць, што маладыя драматычныя маглі-б вельмі шмат зрабіць імяна ў гэтым напрамку, і вельмі добра, што многія з іх імяна суды накіравалі свае намаганні. Так, Свірыдаў ужо даў некалькі аднаактвых п'ес, якія з поспехам ставіцца ў школьнай самадзейнасці. Сярод іх вылучаецца апошняя п'еса «Дя дуба», у якой мабілізуюцца ўвага вучняў на надзвычайныя пытанні грамадскага жыцця, у якіх школьнікі могуць і навіны прыняць пасільны ўдзел. Для гуртоў мастацкай самадзейнасці з карысцю могуць быць выкарыстаны п'есы Д. Змачыніскага, у тым ліку «Даўно чакалі». У гэтай

„На сонечных сцэнках“

Дзяржаўнае выдавецтва БССР выпусціла да Усебеларускай нарады маладых літаратараў першы зборнік твораў маладых пісьменнікаў «На сонечных сцэнках».

У зборніку змешчаны аповяданні М. Рылькі, М. Лобана, М. Раўітлага, А. Васілевіча, М. Вішнеўскага, В. Зуба,

К. Папкоўскага, В. Жучкевіча, А. Пашкова, Я. Станюкевіча, вершы М. Пенякова, Н. Пашкевіча; А. Лысіна, М. Скрыпкі, Е. Лос, А. Бажко, С. Гаўрусёва, В. Матвеева, І. Муравейкі, К. Санкевіча, І. Пімашова, балкі Ул. Корбана і драматычныя творы А. Макаўкі.

п'есе аўтар абуджае думку калгаснікаў — пашыраецца вытворчыя магчымасці калгаса, выкарыстоўваючы багаты беларускі прыроды. Тама п'есы ўзята з жыцця палавода-мічурынца, але яна ахоплівае і рад іншых праблем гэтага парадку, а таксама і чыста псіхалагічных, выхавальных праблем сучаснай калгаснай вёскі. Ціпер драматург працуе над новай шматактавай п'есай «Настаўнікі», з жыцця высокага настаўніцтва, роля якога, як вядома, у камуністычным выхаванні падрастаючага пакалення вельмі вялікая.

Значную цікавасць прадстаўляюць п'есы В. Някрасава «Ліпы ў вёсцы», Пашкевіча і Хазаанскага — «Удумнай хадой» — аб калектывізацыі ў заходніх абласцях Беларусі. Драматургі ў асноўным правільна адлюстроўваюць гістарычныя падзеі ў жыцці сялянства гэтых абласцей. Яны стварылі рад новых для беларускай літаратуры вобразаў, правільна паказалі класавую барацьбу ў вёсцы і перамогу новых ідэй, якія вызывае сялянства заходніх абласцей з цёмнай улады ўласніцтва і ўсёго таго, што перашкаджала сялянству ісці да светлага сацыялістычнага жыцця. Праўда, у гэтых п'есах яшчэ шмат розных недахопаў, самі п'есы знаходзяцца яшчэ ў працэсе дапрацоўкі. І тут трэба сказаць, што нашы тэатры абсалютна недааравальна не цікавяцца работамі гэтых драматургаў. Добры прыклад работы з А. Маўзімам над «Канстанцінам Заслоўным», навінен быў-бы перакладаць тэатры, што з маладымі драматургамі варта працаваць, нават няспадзячы на няўдачы першых варыянтаў п'ес.

Безумоўна цікавасць прадстаўляюць таксама п'есы т. т. Дастанкі і Когана (Вабурыск) аб гарадской інтэлігенцыі і п'еса А. Салаўёва «Варажба пачынаецца» аб гімнзіацкіх гадах В. І. Леніна, нягледзячы на тое, што абодва яны таксама патрабуюць яшчэ сур'ёзнай дапрацоўкі. У абодвух п'есах б'есца жывая, свежая думка, ёсць рад вельмі ўдала створаных вобразаў. Дапамагчы маладым драматургам давесці свае п'есы да настаноўкі ў тэатры — было-б вельмі карысна не толькі для драматургаў, але і для саміх тэатраў.

3-я Усебеларуская нарада маладых пісьменнікаў, на якой будзе працаваць і спецыяльная секцыя маладых драматургаў, безумоўна прынясе вялікую карысць для справы росту і выхавання маладой драматычнай. Асабліва важна, што яна, апроч творчай дапамогі маладым аўтарам, прыцягне да сабе ўвагу ўсёй савецкай грамадскасці, у тым ліку і тых устаноў, якія займаюцца гэтай справай штодзённа: тэатраў, Кіраўніцтва па справах мастацтва, Дома народнай творчасці, і, само сабой разумеюцца, Саюза савецкіх пісьменнікаў і яго драматычнай секцыі, якія трэба сказаць шчыра ў парадку самакритыкі, — яшчэ далёка недастаткова спраўляюцца з вялікай і адказнай задачай вырошчвання і дапамогі маладым драматургам.

Намер зборніка 8 аўтарскіх аркушаў. Кніга выйшла пад рэдакцыяй Я. Брылі, А. Рудэвіча, М. Клімовіча, М. Лужына і П. Пестрака. Мастацкае афармленне — М. Гурло.

Рыхтуюцца да друку і другі зборнік твораў маладых пісьменнікаў.

Аляксандр СТАВЕР

ЗА МІР!

Радзіму мы ў сады прыбралі дбайна,
Імкнемся ў мініпланетавы прастор,
Працуем на палетках ураднайных,
Усходзім на вяршыні стромкіх гор.

Нам трэба ўсё разведзець і даснацца,
Наб кіраваў прыродай чалавек,
Мы дружнаю, самаадданай працай
Праклялі шлах у камунізма век.

Цяпер мы сталі ўсе на вахту міру —
Абараняем праўду на зямлі,
Таму заакаянскія банкіры
Пра бойню вьць, скуголіць пачалі.

В. БОЙКА

КАЛГАСНЫ САНАТОРЫЙ

Шчэ добра помняць некаторыя,
Як тут маентан панскі быў.
Цяпер-жа ў вонкі санаторыі
Глядзяцца пышыны дубы,
Магутныя! Нібы выросталі
Яны на многія вякі.

Хто працаваў заўсёды з песнямі,
Хто ураджаі гадаваў,

І хочучь свет заліць яны крывёю
І атамам жыццё ўсё запяніць.
Ды мужна ўзяў народ карэйскі зброю,
Ад дзікіх зьмудняў край свой бараніць.

У мора докер Францыі кідае
Той страшны груз, што вырабіў банкір,
І патрыёт В'етнама і Малаі
Змагасца за шчасце і за мір.

За намі людзі чыстыя, добрыя волі
І сілы міру шырацца наўсцяж,
Грымьце наш кліч: Не быць ваіне
ніколі!
Мір пераможа! З намі Сталін наш!

Э. ВАГЕР

МАНУМЕНТ СЛАВЫ

Па-за межамі роднай зямлі,
У сталіцы нямецкай дзяржавы
Працавітыя рукі ўзнялі
Манумент

нашай сталінскай славы;
Яго ззяне далёка відаць —
Колькі шчырасці ўкладзена ў працы!
І сюды,

каб паклон свой аддаць
Людзі розных сыходзяцца нацыя;
Мне нямецкі рабочы сказаў,
Што ён будзе нам дзякаваць вечно...
І на твары ягоным слеза
Працягла

ў знак пашаны сардэчнай,
Пятрусь МАКАЎІЎ

Бо салдат з хлапчанём на руках,
Што застыў на граніце высокім,
Жахі смерці.

Развешушы ў прах,
Мір жаданы прынёс ім здалёку,
Ён стаіць,

нібы той вартвы
Тут з мячом,
На граніцы двух свеатаў,
Наб не бачылі болей крыві
Усе народы вялікай планеты.

г. Пінск.

НАША СВЯТА

Палаюць транспаранты, як агні.
Людское мора заліло дарогу.
Грымьце парад,
І сонца ў вышыні
Цялуе чырвань сцяга залатога.
Шугае дзень
І шчасцем і красою
Над горадам маім
І над планетай,
Бо ён не толькі цёплаю вясной —
Ён перамогай нашую сагрэты,
Сюды,
Дзе сонца незгасальны след,

Дзе шчасця сад
Угаданыя намі,
Свайго позірк
Накіроўвае ўсё свёт,
Спаўты першаймайскамі сцягамі,
Тут
будучыні казачны разлог
Адкрыў нам Сталін,
Над надзейны кормчы,
Дарогамі вялікі перамож
Настомна з ім
Мы і камунізму крочымы.

Аляксей РУСЕЦКІ

Глыбей раскрываец тэму

На старонках рэспубліканскага друку ўсё часцей і часцей з'яўляюцца першыя творы маладых паэтаў. Маладыя паэты — гэта не толькі аўдыё юнацтва ўзросту. Многія з іх праходзілі выпрабаванні Вялікай Айчыннай вайны, партызанскай барацьбы і цяпер барюцца за мир, каб сродкамі мастацкага слова дапамагчы агульна-народнай справе. Адначасна з глыбока паэтычнымі вершамі пажылой ужо калгасніцы Невіжскага раёна, былой партызанкі Ганны Аляхновіч, накілі і свежа гучаць першыя вершы вучняў Віктара Шышка і Аняны Вербаў, студэнтаў Іракліва Пархута і Рагнеды Грышкевіч, вершы ўдзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны Міхася Скрыпкі і Алеся Гарэліка.

З'яўленне добрых трох дзесяткаў новых імён у нашай паэзіі за апошнія два гады — ёсць вынік прылівай дабрадумленнай працы з маладымі паэтамі, якую сістэматычна праводзіць Саюз савецкіх пісьменнікаў БССР і яго друкаваныя органы з маладымі аўтарамі. Напярэдні дзве рэспубліканскія парадкі далі добрыя вынікі. На нарадах 11 маладых пісьменнікаў былі прыняты ў члены Саюза. Амаль усе гэтыя таварышы цяпер ужо выдалі свае першыя кнігі.

Да 3-й рэспубліканскай нарады многія маладыя паэты прыходзіць з добрымі творчымі поспехамі. У першую чаргу неабходна адзначыць дасягненні Аляксея Пысіна. Яго вершы надобна паказваць моцнае ўражанне ў чытача мужнай інтанацыяй, новымі вобразамі, паэтычнымі дэталімі, спэцыяльнымі ў вершы скразной думкай. Паэт умее ў звычайнай, на першы погляд, з'явіць вялікі сэнс, умее паказаць перадавое нашага сённяшняга жыцця. У гэтым пераонаваец пас та-

кія яго вершы, як «Сняжынка», «Мядзёлка», «За рускім» і многія іншыя, прысвечаныя таме электрыфікацыі калгасаў, барацьбе калгаснікаў за высокі ўраджай, прапінне-новыя навуку і сельскагаспадарчую практыку. Вершы А. Пысіна, накіраваныя супроць падпалычыкаў новай вайны «Хопці!»; «Спявае Поль Робсан», «На ўсёе годас» і іншыя можна аднесці да ліку яго лепшых твораў.

Дэяна-мастакія якасці вершаў Аляксея Пысіна гавораць аб яго творчай індывідуальнасці і ўпэўненасці ў тым, што паэт неўзабаве напіша яшчэ лепшыя творы.

У нашай паэзіі мала асвятляецца сённяшняе жыццё Савецкай Арміі, напружана баявая і палітычная вучоба салдат і афіцэраў. Таму вельмі радуе чытача творчасць Хведара Жычкі.

Хведар Жычка піша аб сваіх баявых сабрах, аб штодзёнай садацкай вучобе. Яго лірычныя, неспадзяваныя вершы поўны светлымі, пачуццямі любові да радзімы. Паэт горды тым, што ён ахоўвае яе працу і мір, жыццывы на граніцы салдатам, дзе «кветкае сэрца — пажма». Ніка апошніх вершаў Хведара Жычкі сведчыць аб тым, што паэт творча расце і з кожным новым творам глыбей асэнсаввае і больш дасканалы вырашае вельмі патрабуюць нам тэму.

Шмат у апошні час друкуецца здымы паэт Сцяпан Гаўрусёў. Аднак, выступіўшы з першымі вершамі, для якіх былі ўкладзены канкрэтнасць і свежасць уласнага ўспрымання жыцця, ён чамусьці ў апошніх творах (нізка вершаў у часопісе «Беларусь» за 1950 г.), імкненьца да абстрактных філасофскіх абгульчэнняў. У такім плане асобныя стрфы ўдзельнікаў аўтара.

Ад вясны і да зimy
Нам сады расціць з табою...
Хай усё, што зробім мы,
Стане радасцю людскою.

Але ў палым гэтых вершы, нам здаецца, горш успрымляюцца чытачом, таму што думка ў іх не ўвасабляецца ў канкрэтныя жыццёвыя дэталі. Такія-ж недахопы былі ўкладзены і раённымі вершамі Івана Муравейкі, які гучалі некалькі дэкарацыйна. Але паэт пазбавіўся гэтых недахопаў. Апошнія яго вершы «Вясна» і іншыя ўжо маюць вобразную фактуру і з'яўляюцца значным крокам аўтара наперад.

Калі праўдзеныя абліччя і клены
На сход сабралі перагартных птах.
А ў праўдзенымі душы.
Сягоння —
у полі ўсё.

Параспінліўшы лёгкія ватуўкі
І наўпрастакі праз ляды, на вады
На вясновае рэкагнасыроўку
Зноў старшыня з праўдзенымі ідзе.
Івану Муравейку ўдзешна напісанне песень на матэрыяле сённяшняга калгаснага жыцця, але, на жаль, аўтар не заўсёды глыбока прадумвае ўзятую тэму:

Ён наварва на лузе кветкае
І да любасе хутчай,
А яна рукой махнула:
Даўгуня мой прыгажай.

Ты стаханавецкаю працай
Узаемнасць заслужы.

Каханне — вельмі складанае і паэтычнае пачуццё і аб ім вельмі так спрошчана пісаць.

Многа твораў маладых паэтаў, прысвечаных таме калектывізацыі, змешчана ў газетах тых абласцей, дзе цяпер адбываецца калектывізацыя. Зусім выдаўна гэта тэма большасцю вырашаецца ў агульным плане:

Каб былі шчаслівымі і багаты,
Мы ўзаралі трактарам налі,

І на глебу ліўнямі зярняты
З селятак калгасных пацякі.
(Верш Пятруся Макаўя «Дзень добры, калгаснае жыццё!»).

Сёння ўжо маладыя паэты імбшудца ў сваіх творах стварыць вобразы калгаснікаў, паказваць іх працу, раскрыць іх думы і настроі. Гэтыя творы адлюстроўваюць поспехі калгаснага ладу, яны канкрэтны і ярка успрымляюцца. Характэрны для такога паказу верш Сяргея Бандаранкі «Бондар»:

Шмат гадоў ён радасці шукаў,
Ды знайсці не мог пры панскім часе.
Толькі зараз шчасце ён знаў
У сваім прыёманскім калгасе.
Пра яго спявае ўсё сяло,
Араца і ім у сельсавеце,
Быццам бы такога не было
І няма цяпер на цэлым свеце.
Знае бондар, што яго калгас
Сёлета з выдатным ураджаем,
І таму ён кожны дзень і час
Выпрацоўку тары намнажае.

Робіць бондар з ёлкі і сасы
Цырылі і аднодзічкі-боты,
Каб зрабіць засолку да вясны
Свежае капусты і гурочкаў.
Хочь яго чароўныя лугі
Закаіваюць на прастор зялёны,
На капоў глядзіць ён без тугі,
Бо ў сваю прафесію ўлюблены.
І калі на кліне барды
Кропілі поту выступіць, як росы,
Ён гучае голасна талы
Да жалчцы на лузе стодалосым:
«Гэй, кабэткі, з сэрпам залатым,
Атрымайце адчыткам бочкі
І мяне запрасце затым
На свае зялёныя гурочкі».

Прапільнае перагам надзей
Неўмірушчымі каляктаўнай справы.
Ён сучасна дужбаю людзей
І сваёю кропелькаю славы.
Уся творчасць маладых паэтаў звязана

Прапаганда дасягненняў навукі і перадавога вопыту ў сельскай гаспадарцы

У парадку ажыццяўлення паставы ПК ВКП(б) ад 19 чэрвеня 1950 года «Аб паставы спраў прапаганды і ўкаранення дасягненняў навукі і перадавога вопыту ў сельскай гаспадарцы» і ўказанняў Савета Міністраў БССР і ЦК КП(б)Б па гэтаму пытанню, Камітэт па справах культуры-асветных устаноў пры Савете Міністраў БССР распрацаваў практычныя мерыпрыемствы.

На двухдзённых раённых семінарах сельскіх культасветработнікаў будучы вывучаны паставы партыі і ўрада па пытанніх арганізацыі агразааветнакцыйнай вучобы калгаснікаў, прапаганды вопыту майстроў высокага ўраджаю і прадукцыйнай жывёлагадоўлі. Ва ўсіх хатах-чытальных і сельскіх клубх стараюцца агразааветкуткі, а ў раённых Дамах культуры — агразааветкабіеты. Пры кожнай сельскай клубнай установе наладжваецца работа агразааветкуткі, а ў хатах-чытальных і ў чырвоных кутках калгасаў будучы накіраваны бібліятэкі-перасоўкі з літаратурай па пытанніх сельскай гаспадаркі. Ва ўсіх масавых бібліятэках рэспублікі арганізуюцца выстаўкі сельскагаспадарчай літаратуры, канферэнцыі чытачоў па кнігах аб сельскай гаспадарцы, лекцыі і даклады, каляктыўнае слуханне сельскагаспадарчых радыёперадач і г. д.

Будучы выпунчаны білетэні па абмену вопытам работы культасветустаноў у галіне прапаганды сельскагаспадарчых ведаў, а таксама перагледжаны праграмы агразааветгуртоў.

Цэнтральнае лясцыйнае бюро рассылае тэматыку лекцыяў з анатацыямі і бібліяграфіяй па пытанніх сельскагаспадарчай навукі. Масавыя тыражом выдаюцца лекцыі на тэму: «Прадаўжальнікі справы Мічурына—Т. Д. Лысенка», «Вучанне Вільяма аб таварнапалынай сістэме», «Аб скарыстанні і хаванні ўгнаенняў», а ва ўсіх раённых лектарскіх гурках арганізуюцца сельскагаспадарчыя сесіі.

У масавыя бібліятэкі рэспублікі будзе дасланы прыкладны план выстаўкі сельскагаспадарчай літаратуры ў раённых і сельскіх бібліятэках. У абласных і раённых музеяў арганізуюцца па дзве перасоувачныя выстаўкі ў межах прапаганды дасягненняў перадавой сельскагаспадарчай навукі і вопыту работы перадавых калгасаў, соўгасаў і майстроў высокіх ураджаюў.

Артысты тэатра імя Якуба Коласа ў Гомельскай губерні

У чырвоным кутку завода «Гомельска-маш» адбылася сустрэча артыстаў Беларускага Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа з рабочымі, інжынерна-тэхнічнымі работнікамі і служачымі завода.

Дырэктар тэатра І. Дорскі расказаў аб творчым шляху тэатральнага каляктыва, аб спытаклах, пастаўленых тэатрам.

У заключэнне быў наладжаны вялікі канцэрт, у якім прынялі ўдзел народныя артысты СССР і БССР П. Маланчаў, народныя артысты рэспублікі А. Лыніскі і Н. Звездачотаў, артыст Ф. Шмакаў, артыстка Т. Заранок.

(Наш нар.)

Месячнік сельскагаспадарчай кнігі

На працягу жыўня ў Брэсцкай вобласці праводзіцца месячнік сельскагаспадарчай кнігі. Адрэс агітанды і прапаганды абкома КП(б)Б і Аблвыканкома вызначылі практычныя мерыпрыемствы па паленшанню распаўсюджвання літаратуры сярод калгаснікаў і сялян.

Кніжныя магазіны Белкітагандаў і спажывецкай кааператыві паўняюцца сельскагаспадарчай, тэхнічнай і іншай літаратурай. Арганізуюцца сталы заказы, даведкі і прапановы пакупнікоў, а таксама продаж кніг у калгасах і МТС праз перасоувачныя кіёскі.

Кніжныя магазіны на вёсцы аб'ясаюць дадатковую падпіску на творы В. І. Леніна, І. В. Сталіна, на творы заснавальнікаў аграбіялагічнай навукі Мічурына, Пірава, Вільяма і на сельскагаспадарчую энцыклапедыю.

З праўдзенымі калгасамі заключаюцца ўмовы на стаае забяспечанне бібліятэк навінкамі сельскагаспадарчай літаратуры. Брэсцкі кнітагандаў накіроўвае ў бібліятэкі дні ў калгасы 400 бібліятэк.

(Наш нар.)

Курсы перападрыхтоўкі культасветработнікаў

Гэтымі днямі закончыліся месячныя курсы заадачыкаў і інспектараў раённых аддзелаў культасветустаноў пры рэспубліканскім вучылішчы імя Крунскай у Магілёве і работнікаў масавых бібліятэк пры тэхнікуме імя Пушкіна ў Мінску. У Гродзкім культасветвучылішчы праведзены месячныя курсы дырэктараў сельскіх Дамоў культуры.

ВЫСТУПЛЕННЕ ВАЛЫНСКАГА НАРОДНАГА ХОРУ ў МІНСКУ

Выступленне Дзяржаўнага Валынскага народнага хору ў Мінску цэла было сур'езна гледачым стаіць не толькі таму, што ўкраінская і беларуская музычныя культуры блізка адна да другой, але і таму, што гэты вельмі цікавы мастацкі калектыў з добравясным і разнастайным рэпертуарам.

Калектыў нарадзіўся ў дні ўз'яднання Украінскага народа ў адзінай дзяржаве. У Луцку (цэнтр Валыні) была арганізавана харавая капэла. Поўнага творчага росквіту яна дасягнула пасля вайны, калі хор значна вырас і пашырыўся. Да яго далучалася танцавальная група і салісты балета. Мастацкі кірунак калектыва набыў ясна акрэслены характар — кірунак народнага хору. Гэта дало магчымасць пазнаёміць працоўных сваёй вобласці з песнямі і танцавальнай творчасцю не толькі Валыні, але і ўкраінскай, рускай, беларускай і рэспубліканскай дэмакратыі, што зрабіла праграму выступленняў змястоўнай і разнастайнай.

«Крыжачок» у выкананні танцавальнай групы ансамбля. Фота Г. Бугаенкі.

Праграма, што была паказана ў Мінску, прасякнута ідэяй дружбы народаў Савецкага Саюза. На першы план вылучаецца багацейшая сучасная песенная творчасць рускага народа. Урачыста прагучала «Кантата пра Сталіна», у якой глыбіня музычнага матэрыялу спалучаецца з глыбіней зместу гэтага выдатнага твору. Надзвычай добра была выканана і песня «Партызанская» Д. Кабалеўскага (словы Я. Далматоскага), прыгожая па сваёй мелодыі, выразная па зместу, пабудаваная на народных напеўках салдацкіх песень. Фантазія на тэмы папулярных песень пра Маскву па матывах кампазітара І. Дунаеўскага паказвае любоў хору да сучаснай савецкай песні. Вызначэцца асабліва і строісна выканана песня як усім хорам, так і асобнымі выканаўцамі. Сярод салістаў асабліва вылучаюцца артысты М. Фарманюк, барытон якога з лірычным адценнем асабліва прыемна гучыць, і Д. Даўжанскі, які добра валодае гучным тэмбрам, што вылучаецца сілай свайго гучу на фоне ўсяго хору.

Прыемна было пачуць і ўбачыць у выкананні гэтага калектыва ўкраінскую песенную і танцавальную народную творчасць. Мілагучныя мелодыі ўкраінскіх народных песень з нейкай асаблівай прынківеннасцю і разам з тым заміланнем былі выкананы хорам. У трактоўцы гэтых песень адчуваўся рука вопытнага майстра (дырэктар А. Самахваленка), які адбірае сярод іх найбольш змястоўныя, блі-

зкія да працоўных песень і падзвычай прыгожыя па сваёму меладыйнаму рыску. Даволі багатыя песні «Закарпацін, родны браце» (словы Палавога, музыка А. Лазарэвіча), яна спяваецца хорам жыва і цікава. Хор праймае выконвае валынскія народныя песні «Сівага аязьліка» (у апрацоўцы Колеса), «Цераз Дунай кладачка» (у апрацоўцы Целяжынскага) і «Па гаёнку хадзіла я» (у апрацоўцы А. Самахваленкі). Адчуванне аса-

блізкі народнага мелосу, яго характасна, ёсць сведчанне не толькі любі, але і дакладнага ведання фальклору сваёй вобласці. Перадача народнай асабліваці песні гэта нялёгкае справа, яна патрабуе вялікай працы, любі і нават некаторага даследвання, дзеся таго, каб ачысціць мелодыю ад напаставаннаў і розных неўласцівых ёй утварэнняў. З гэтай задачай хор спраўляецца добра.

З народных ўкраінскіх харавых твораў запамінаецца таксама лірычная песня «Не спяліся, зялёны кудраўчык» (апрацоўка Казіцкага), жартоўная «Сусідка» (апра-

цоўка Яцшыневіча), працоўная «Людзі ідуць па алыку» (апрацоўка Г. Вароўкі) і дзве ўкраінскія песні — «І шуміць і гудзе» Г. Вароўкі і «Закувала ды сівая аязьліка» (словы і музыка П. Нішчыпінскага).

З украінскага рэпертуара неабходна таксама адзначыць дзве смейты — закарпацкую і ўкраінскую, у якіх шырока паказана гульнявая народная творчасць. Жартоўныя, лірычныя песні і прыпеўкі ў пераемежку з танцамі, асабліва з такімі, як калямікі, ствараюць карціну народнага жыцця гуляўцаў.

З песпехам таксама былі выкананыя песні «Вечарышка» (словы Я. Кушні, музыка С. Палоскага), «Песня пра Дняпро» (словы Я. Далматоскага, музыка М. Фрадкіна), «Птушыны хор» Іпалітэ-Іванова, «Данская казачка» Левітана і інш.

У сваёй далейшай працы Валынскаму народнаму хору неабходна пазбягаць некаторага традыцыйнасці ў выкананні танцаў і асабліва ў пастаноўцы жаравых сценкаў этнаграфічнага характару (мы маем на ўвазе дзве вышэй адзначаныя смейты). Мала ў рэпертуары і твораў пра Савецкую Украіну, пра калгаснае, рабочае і культурнае жыццё. Калі хор спявае вельмі зладжана, дык гэтага нельга сказаць пра танцавальную групу, якой шмат яшчэ трэба працаваць над удасканаленнем свайго майстэрства.

Аднак гэтыя недахопы не могуць знізіць цікавасці выступлення Валынскага народнага хору, які з'яўляецца актыўным прапагандыстам песеннай і танцавальнай украінскай народнай творчасці.

М. КУЗЬМІЧОУ.

Валынскі народны хор. Фота Г. Бугаенкі.

Спятаклі тэатра музкамеды

У Мінску пачаліся спятаклі Іванаўскага абласнога тэатра музкамеды. На гастролі ў сталіцу Савецкай Беларусі прыехала ўся труппа — салісты, хор, балет і оркестр на чале з галоўным рэжысёрам, за-

служаным артыстам ТССР А. Храмчанкам і галоўным дырэктарам І. Гладуновым. У рэпертуары тэатра — творы савецкіх кампазітараў: «Трэмбіта» Мілюціна, «Акуліна» Коўнера, «Вольны вецер» Дунаеўскага, «Вяселле ў Малаўціцы» Аляксанд-

рава, «Аршын-Мал-Алан» Гаджыбевава, «Халопка» Стрэльнікова, класічныя аперы і інш.

Гастролі тэатра апыраюцца ў Мінску працягнуцца да першага верасня.

Ліст у рэдакцыю

Сельскаму гледачу — каларовы фільм

Паша савецкага кінематографіста за пасляваеннага гады выпусціла п'яць высокамастацкіх каларовых фільмаў. Усе яны прысвечаны важнейшым падзеям у жыцці савецкага народа — Вялікай Айчыннай вайне і мірнай стваральнай працы.

Усім савецкім людзям, незалежна, дзе яны жывуць — у горадзе ці вёсцы, хочацца паглядзець каларовы савецкі фільм. Але, на вялікі жал, з'яўленне каларовага фільма на экране сельскага клуба надзвычай рэдка з'ява. Я жыву ў раённым цэнтры, але вельмі даўно бачу каларовы фільм. Яны рэдка трапляюць нават у раёныя цэнтры.

Рэспубліканская кінатэатра «Глаўкінопракат» недаацэньвае патрэбу сельскага гледача, а таму я хачу напоініць праз газету работнікам кінотэатра, што і сельскі глядач з непаўпеннем чакае лепшыя каларовыя фільмы.

І. А. БАБЯК.

г. Ляхавічы, Баранавіцкай вобласці.

Агітбрыгада ў калгасях

Магілёўскае абласное кіраўніцтва кінофікацыі разам з абласным аддзелам культуры і асветы ўстаў і абласным лектарскім бюро на час палых работ і адцы збожжа дзяржаве арганізавалі спецыяльную агітбрыгаду. Маршрут агітбрыгады пройдзе па Балынцішкім, Чаускім, Крычаўскім, Клімавіцкім, Хоцімскім, Касцюковіцкім, Чырвонопольскім, Чарыкаўскім, Слаўгарадскім і іншых раёнах вобласці, дзе ў калгасах, МТС, палых станах і на збожжанарых-тоўчых пунктах будуць праведзеныя даклады аб міжнародным становішчы, працяганы лекцыі аб мічурынскай аграбіялогіі, а таксама паказаны лепшыя савецкія кінокарціны і выступляць удзельнікі мастацкай самадзейнасці.

Аднатомнік Кузьмы Чорнага на рускай мове

Дзяржаўнае літаратурнае выдавецтва ў Маскве падрыхтавала да друку аднатомнік выбранных твораў Кузьмы Чорнага.

У аднатомнік уключаны раманы і апавесці «Бадэўшчына», «Люба Лук'янская», «Троіце пакаленне», «Лявон Бушмар», урывак з рамана «Вялікі дзень» і апавяданні.

Намер зборніка — 40 друкаваных аркушаў.

Вусны часопіс у Віцебскім парку культуры і адпачынку

У Віцебскім гарадскім парку культуры і адпачынку імя М. В. Фрунзе штотыднёва выпускаецца вусны часопіс «Навіны жызця», які карыстаецца ў наведвальнікаў песпехам.

У часопісе ўдзельнічаюць лектары абкома і гаркома КП(б)Б, таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў, артысты і ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці горада.

Змест часопіса разнастайны. Сюды ўключаюцца міжнародныя агляды, літмантажы, новыя песні савецкіх кампазітараў, навіны савецкай навукі, тэхнікі і медыцыны.

І. І. ЛЕВІТАН

(Да 50-годдзя з дня смерці)

Творчасць І. Левітана, што нарадзілася ў ўзабагацілася на выдатнай глебе рускага мастацтва, не мае сабе роўнай па ўсім перадрэвалюцыйным п'яццаціжыццёвым. Яна з'явілася яго вяршыняй, стала папулярнай не толькі ў Савецкай, але і ў дзяржаве за межамі.

Жыццё І. Левітана — цяжкі шлях абяздоленых талентаў, якія выйшлі з народных нівоў, цягнуліся да ведаў, да свету, забяспечвалі Левітану-педагогу вялікі ўплыў сярод вучняў вучылішча, якое было роўназначна ў тым гады Акадэміі мастацтваў і выхавала не адно пакаленне выдатных рускіх мастакоў.

У 1901 годзе ў Акадэміі мастацтваў была арганізавана пасярэдняй вышэйшай школы Левітана, якая мела вялікі поспех і з'явілася святам рускага ралістычнага нацыянальнага мастацтва.

«Перад намі Левітан прызваны, любімы. З яго піша выдатны, вельмі падобны партрэт Сяроў, лепш, тады малады скульптар Трубецкой, статуэтку... — натура Левітана, палымная, кішучая... І ён жыў і працаваў з усім уласцівым яму захваленнем. Ён спынаўся напешыцца жыццём, яму так спада адпачываць, спынаўся на любаванні прыгажосці прыроды, такой не паказнай у нас, але поўнай таемніцы, даступных толькі тым нямногім выбраннікам, да якіх належыць Левітан» (М. Неспераў, «Даўнія дні»).

Творчасць Левітана не вычэрпваецца толькі п'яццаціжыццём. Мастак правіў шыроку цікавасць да дэкаратыўнага мастацтва, а таксама да партрэтнага жанру. У 1885 годзе ім былі напісаны докарацы да опер «Русалка», «Іван Сусанін», «Віндзорскія кумушкі», «Фауст».

Да партрэтнага работ адносяцца партрэты Чэхава, Ленскага, Куўшынікавай, Панфіліна і аўтапартрэт.

А. Чэхаў, звязаны дружбаю з Левітанам, выказаў глыбіню творчасці свайго любімага мастака. Ён гаворыць: «Гэта такі вялізны, самабытны і арыгінальны талент. Гэта нешта такое свежае, моцнае, што павінна было б пераважыць зрабіць...».

У дарэвалюцыйныя гады мастацтва Левітана, хаця і панілася даволі высока, але ў значнай ступені скажона і аднабока.

Некаторы ўдзел Левітана на выстаўках «Свету мастацтваў» дваў многім павод прыпісваць жыванісцтва мастака эстэтычна, адыход ад рэалізму і любаванне жыванісцтвай формай дэля формы і г. д.

Гэтыя скажоныя глумачныя мастацтва Левітана абверг час. Ён творчасць па вартасці адрэна савецкім мастацтвазнаўствам, самім культурна ўзроўнем савецкім народам, які нарадзіўся з ім і палюбіў яго як свайго нацыянальнага здытак.

Адкрытая ў 1938 годзе ў Трэццякоўскай галерэі выстаўка твораў Левітана, дзе было прадстаўлена больш 500 работ мастака, выдавала паказала, наколькі вялікае і таленавітае ўсё тое лепшае, што стварыла магучым Левітанам і ягонымі вучнямі.

П. ГЕРАСИМОВІЧ.

І. ЛЕВІТАН — «Аўтапартрэт».

у Маскоўскім вучылішчы жыванісцтва і зодчества. Яго папулярнасць як вялікага майстра станкавай карціны — п'яццаціжыццёва, з такім-жа глыбока народным духам і багатым зместам, якімі былі тэматычныя творы, а таксама гістарычныя кампазіцыі перасюнікаў, тонкая меладыйнасць жыванісцтва новага твораў, забяспечвалі Левітану-педагогу вялікі ўплыў сярод вучняў вучылішча, якое было роўназначна ў тым гады Акадэміі мастацтваў і выхавала не адно пакаленне выдатных рускіх мастакоў.

У 1901 годзе ў Акадэміі мастацтваў была арганізавана пасярэдняй вышэйшай школы Левітана, якая мела вялікі поспех і з'явілася святам рускага ралістычнага нацыянальнага мастацтва.

«Перад намі Левітан прызваны, любімы. З яго піша выдатны, вельмі падобны партрэт Сяроў, лепш, тады малады скульптар Трубецкой, статуэтку... — натура Левітана, палымная, кішучая... І ён жыў і працаваў з усім уласцівым яму захваленнем. Ён спынаўся напешыцца жыццём, яму так спада адпачываць, спынаўся на любаванні прыгажосці прыроды, такой не паказнай у нас, але поўнай таемніцы, даступных толькі тым нямногім выбраннікам, да якіх належыць Левітан» (М. Неспераў, «Даўнія дні»).

Творчасць Левітана не вычэрпваецца толькі п'яццаціжыццём. Мастак правіў шыроку цікавасць да дэкаратыўнага мастацтва, а таксама да партрэтнага жанру. У 1885 годзе ім былі напісаны докарацы да опер «Русалка», «Іван Сусанін», «Віндзорскія кумушкі», «Фауст».

Да партрэтнага работ адносяцца партрэты Чэхава, Ленскага, Куўшынікавай, Панфіліна і аўтапартрэт.

А. Чэхаў, звязаны дружбаю з Левітанам, выказаў глыбіню творчасці свайго любімага мастака. Ён гаворыць: «Гэта такі вялізны, самабытны і арыгінальны талент. Гэта нешта такое свежае, моцнае, што павінна было б пераважыць зрабіць...».

У дарэвалюцыйныя гады мастацтва Левітана, хаця і панілася даволі высока, але ў значнай ступені скажона і аднабока.

Некаторы ўдзел Левітана на выстаўках «Свету мастацтваў» дваў многім павод прыпісваць жыванісцтва мастака эстэтычна, адыход ад рэалізму і любаванне жыванісцтвай формай дэля формы і г. д.

Гэтыя скажоныя глумачныя мастацтва Левітана абверг час. Ён творчасць па вартасці адрэна савецкім мастацтвазнаўствам, самім культурна ўзроўнем савецкім народам, які нарадзіўся з ім і палюбіў яго як свайго нацыянальнага здытак.

Адкрытая ў 1938 годзе ў Трэццякоўскай галерэі выстаўка твораў Левітана, дзе было прадстаўлена больш 500 работ мастака, выдавала паказала, наколькі вялікае і таленавітае ўсё тое лепшае, што стварыла магучым Левітанам і ягонымі вучнямі.

Усевалод РАДЗІСТВЕНСКІ

Абвінаваўца буржуазнага ладу

(Да 100-годдзя з дня нараджэння Гі Манасана)

Гі Манасан, сусветна вядомы пісьменнік, класік французскага крытычнага рэалізму, нарадзіўся 5 жніўня 1850 года, і росквіту яго літаратурнай дзейнасці прыпадае на апошнюю чвэртку XIX стагоддзя, — бурлівы час у гісторыі Францыі. Перад яго вострымі, назіральнымі вачыма прайшла ўрачыстасць буржуазнай рэакцыі, якая аслабла рэвалюцыйныя паўстанні 1848 года, пры ім пачаўся рост прамысловага капітала ў ажыццяўляе біржавых афер і банкіўскага дэяцтва. Ён бачыў уласнымі вачыма тыпы цынчных прадпрыемцаў і гандляроў, якія заўладалі камандзімі вышэйшымі дзяржаўнага ладу Манасан быў сведкай нечуваната рэвалюцыі буйных і дробных ўласціўнікаў страцей, якія душылі чалавечую годнасць і асуджалі на голад і галечу сіпчых жыхароў рабочых кварталаў і ўспялі абрабаваных сялян. Юнацтва Манасана было аглушана кананідай гармат варажэга напалея. Разам з усімі французамі-партыстамі малады пісьменнік перажыў найвялікшую нацыянальную ганьбу — разгром пры Сідане, галы маральнай дэпрэсіі і жабрацтва роднай краіны, якая выплывала спускальнай кантрыбуцыі пераможанаму германскаму імперыялізму. І калі яго невялікага, але насічана гістарычнымі падзеямі, жыцця прайшоў у душнай атмасферы буржуазнай рэспублікі, якая зрадыла дэмакратычным ідэалам і ператварыла ўсю Францыю ў лагерь гандляроў, ілжывых палітыкаў, прадзінных журналістаў, буйных і дробных драпежнікаў капіталістычнага грамадства.

Уражанні першых год свядомага жыцця вызначылі і характар, і ідэйную накіраванасць усёй далейшай літаратурнай дзейнасці маладога пісьменніка. Спачатку жыц-

целюбы і бескаштоўны назіральнік калейдаскопа парызскага і правінцыяльнага побыту, ён робіцца гарачым ненавіднікам рэспублікі вярсальскіх катаў, якія кінулі Францыю пад уладу прускага, а затым і айчыннага капіталізму. Яго невялікі апавяданні, сюжэты якіх пабудаваны на сапраўдных падзеях, часта выхадзіліся са старонак газетнай хронікі, і адзеса штодзённых здарэнняў, то трагічныя, то смешныя, то прасякнутыя тонкім лірызмам, то афарбаваныя ў колеры бізлітаснай іроніі і выкрывальнага гневу, прадстаўляюць адзіным высокародным пачуццём — паказаць буржуазную Францыю такой, якая яна ёсць — без услаўных прыфарбовак. Праўда жыцця — вось задача пісьменніка, крытычны рэалізм — вось яго мэтад, пагарда да буржуазнай, гандлярскай пошласці — вось асноўны кірунак яго творчасці. Выхаванец выдатных пісьменнікаў-рэалістаў — І. С. Тургенева і Густава Флабера, — малады таварыш Альфонса Дада і Эміля Зыля, Гі Манасан адразу-ж атрымаў шыроку вядомасць па-майстэрску напісанай апавесці «Пшыка», якая выйшла ў свет у 1880 годзе. Гэта апавяданне пра дачку чыну з народа, якая ў хвіліны небеспекі, што пагражала яе айчыне, здолела паказаць сапраўдны патрыятызм, якога зусім пазбаўлены ганарлівыя абытвалі, ахопленыя дробнаўласніцкімі інтарэсамі. Сімпатый пісьменніка да простага чалавека з народа, да скромнага рабочага, прысцягнута невыносным цяжарам гандлярскага грамадскага ладу — несумненны. Успомнім вобразы мужных поўжабракоў — рыбакоў няманскага Уобяража, сумную гісторыю «Дзючыны з фермы», кавала Рэмі («Папа Сімона»), старога Мілона, уражальнае апавяданне «Порт», дзе гаворыцца пра матро-

народжаныя сістэмай драпежнага імперыялізму. Як сучасна, як свежа гучаць, у нашым дні, яго поўныя горкага гневу словы: «Чаму-б не судзіць урады пасля кожнага абвешчання вайны? Калі-б народы гэта зразумелі, калі-б яны самі судзілі ўладу, што вядзе іх на нагібаль, калі-б яны адмовіліся ісці на ўбой, калі-б яны пусцілі ў ход сваю зброю супраць асоб, якія далі ім для зойбства, у той самы дзень з вайной было-б назаўсёды скончана...»

І ўсё-ж трагедыя пісьменніка заключалася ў тым, што, бачачы змрочныя выпкі панавання ў роднай краіне ўладу капіталістаў над бедным і абяздоленым народам, ён не знаходзіў выхад з гэтага становішча, не заўважаў нарастаючых, рэвалюцыйных сіл супраціўлення. Моцны духам і дужы здароўем фізічным і маральным, Манасан-нарэшце быў зламаны дэспатызмам буржуазнага ладу і ненавіднай яму пошласцю трэцяй рэспублікі, якая даставала ўсё лепшыя чалавечыя паучці. Пад канец жыцця ўсё часцей і часцей іранізаваў у яго творчасці матывы стомленасці, абывацтва, расчаравання і пессімізма. У яго нехаліва стобласці змаганца да канца, як у Анатоля Франса, які на зыходзе свайго жыцця вітаў рабочы клас і правядра прагрэсіўнага чалавечтва — Савецкую Расію. Манасан не здрадзіў дэмакратычным ідэалам свайго юнацтва, але і не спярэдзіў іх негаспальнай верай у канчатковы перамогу народа. Усё-ж яго імя застаецца ў раду імен сумленных барацьбітоў за сапраўднае вызваленне чалавечтва ад прыгнёту забабонаў і парокў, народжаных сістэмай золата і гвалту.

Творчая спадчына Манасана дастаткова вялікая, нагледзячы на яго наўраўнаважы кароткае жыццё (1850—1893) — больш 300 апавяданняў, 6 раманаў, 3 кнігі падарожных нарысаў, вялікая колькасць вершаў, п'ес, крытычных артыкулаў і фельетонаў. У гісторыі сусветнай літаратуры ён назаўсёды застаецца выдатным

майстрам кароткай навалы, сціслай, яркай, выразнай ва ўсёх сваіх драбнейшых дэталях, востра-сатырычнай па сваёй накіраванасці, напісанай гуткай, яснай і далеклай мовай сапраўднага рэалізму.

І на светалюбод Манасана, і на яго стылістычную манеру аказала велізарнейшы ўплыў руская рэалістычная літаратура, якая дасягнула ў другой палове XIX стагоддзя пары незвычайнага росквіту.

Карыстаючыся непасрэдняй сувяззю і шматгадовым сабратствам з І. С. Тургеневам, Манасан атрымаў магчымасць не толькі добра апаініць высокае майстэрства і дэмакратычныя тэндэнцыі «Запіск паляўнічага» і іншых твораў вялікага рускага пісьменніка, але і пазнаёміцца праз яго пасярэдніцтва з геніяльным творам Льва Талстога «Вайна і мір», не гаворачы ўсё па пазіі Пушкіна, Лермантава, аб прозе Гогаля. Выдатны французскі рэаліст адчуў усю маральную веліч, ідэйную глыбіню і высокую мастацкую каштоўнасць «рускай школы». Аб сваёй любі да літаратуры рускага народа і аб сваёй удзячнасці ёй Манасан настойліва і гора гаворыць у сваіх артыкулах і прыватных лістах. Свайму настаўніку і сябру І. С. Тургеневу ён ірысвіціў адзін з лепшых зборнікаў «Дом Талье».

Рускі чытач, які адчуў ў творох Манасана родныя яму рэалістычныя тэндэнцыі, шырока падтрымаў яго нацыянальную славу. А. П. Чэхаў высока цаніў яго апавяданні. Герой невялікай апавесці Чэхава «Бабаска царства», адвакат Лысёвіч, так гаворыць аб творчасці французскага рэаліста:

«Добры пісьменнік! Цудоўны пісьменнік! Мілая, чытайце Манасана... што не радок, — то новы гарызонт...» Усім вядомы і прыватныя выказванні А. П. Чэхава аб Манасане ў яго перапісках. Дэф-

Талстой надзвычай высока цаніў некаторыя апавяданні Манасана (у тым ліку і «Порт»), а таксама і цудоўны раман «Жыццё», які выкрываў ідэйную галечу і пусцату «буржуазнага добрабыту».

Імя Манасана, якое праславіла французскую літаратуру і разам з тым трыгала ўвайшло ў культурны ўжытак прагрэсіўнага чалавечтва, у нашы дні ненавідна ўсім ідэалагам капіталізму і сёнешнім буржуазным правіцельям Францыі, што прывялі яе да галечы і руйнавання. Дзе ім, лакеям Уол-стрыта, помніць аб адным з найвялікшых выкрывальнікаў і абвінаваўцаў буржуазнага грамадства? Але французскі працоўны народ, сапраўдны дэмакраты і патрыёт прыняў імя мужа і сумленнага пісьменніка, лічачы яго саманікам у сваёй непрымырнай барацьбе за вызваленне роднага народа.

Савецкая краіна, якая ўзвачаліла рух за мір супраць сіл імперыялістычнай аграрыі, супраць падпалышчыкаў новых войнаў, што пасуць нечуваната бедствы, прыгнёт і надолы, разам з усімі людзьмі добрай волі і абаронцамі свабоднай народнай працы, успамінае імя Гі Манасана, як аднаго з сумленных і непахісных людзей. Цытаваныя словы Гі Манасана аб правя народоў судзіць урады, якія начынаюць аграрыі, надзвычай ярка сведчаць аб яго мужнасці і сумленнасці, як пісьменніка і грамадзяніна. Савецкі народ любіць і цаніць творы вялікага французскага рэаліста. Яго кнігі друкуюцца ў нас масавымі тыражамі. Поўважана даўнасць не пазбавіла іх свежасці і яркасці і ў нашы дні, асветленыя вялікай барацьбой за вызваленне ўсяго працоўнага прагрэсіўнага чалавечтва.

Галоўны рэдактар М. ГОРЦАУ.

Рэдакцыя: М. БЛІСЦІНАУ, В. ВІТКА — нам. галоўнага рэдактара, М. КАЦАР, П. ПАДКАВІРАУ, П. ПАНЧАННА, М. ПАСЛЯДОВІЧ, Я. РАМАНОВІЧ, К. САННІКАУ.